

Situació

Servei d'Estudis Econòmics

Novembre 2009

Recuperació global en marxa, però encara amb una elevada incertesa

Els ajustaments en curs de l'economia catalana condicionen la recuperació

A mig termini, el creixement potencial de Catalunya s'ajustarà, però continuarà essent superior al d'Europa

Índex

Data de tancament: 10 de novembre de 2009

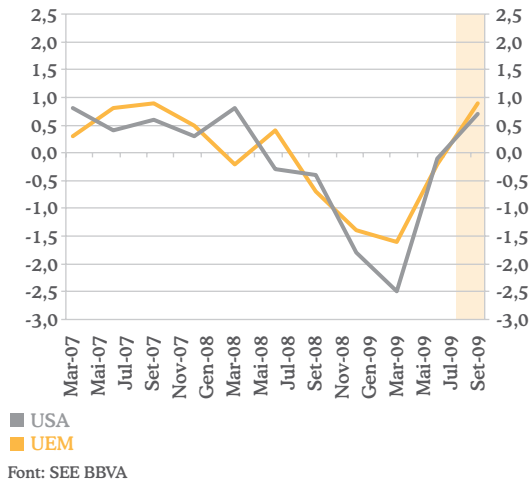
1. En resum	2
2. Entorn internacional	4
3. L'economia catalana, entre Espanya i Europa	10
Requadre 1. Enquesta d'Activitat Econòmica de Catalunya, tercer trimestre del 2009	16
4. Determinants del creixement del PIB potencial a Catalunya	18
5. Anàlisi provincial: Lleida	31

Han elaborat aquesta publicació:

Rafael Doménech	34 91 537 36 72	r.domenech@grupobbva.com
Miguel Cardoso	34 91 374 39 61	miguel.cardoso@grupobbva.com
Anabel Arador	34 93 404 38 20	a.arador@grupobbva.com
Mónica Correa López	34 91 374 64 01	monica.correa@grupobbva.com
Ignacio González-Panizo	34 91 538 63 50	ignacio.gonzalez-panizo@grupobbva.com
Virginia Pou Bell	34 91 537 77 23	virginia.pou@grupobbva.com
Jorge Rodríguez-Vález	34 91 537 48 90	jorge.rv@grupobbva.com
Pep Ruiz Aguirre	34 91 537 55 67	ruiz.aguirre@grupobbva.com
Camilo A. Ulloa Ariza	34 91 537 84 73	camiloandres.ulloa@grupobbva.com

USA i UEM: Creixement del PIB

(Taxa de variació intertrimestral, %)

1. En resum

Les perspectives econòmiques mundials milloren, però els riscos a la baixa continuen latents a curt termini, sobretot en les economies avançades.

Des de la publicació de l'últim Situació Catalunya, el passat mes de gener, l'escenari de l'economia mundial ha experimentat una millora significativa. La sensació de caiguda lliure en què es trobaven la majoria de les economies des de finals del 2008 ha donat pas a una situació d'estabilitat relativa i en alguns casos, fins i tot, a un creixement moderat. El canvi de tendència que s'observa des d'aleshores obeeix, fonamentalment, a les excepcionals mesures d'estímul públic adoptades per la major part de les economies, tant pel que fa al front monetari com al fiscal. No obstant, els fonaments de l'economia mundial continuen fràgils, i els riscos a la baixa es mantenen plenament vigents a curt termini. El principal risc per a la recuperació global és la retirada prematura dels plans d'estímul, particularment en les economies més avançades, i la incertesa sobre la capacitat de la despesa privada per convertir-se en el relleu de la despesa pública com a vector principal de la recuperació un cop es retirin aquests estímuls.

Però la recuperació de l'economia mundial es presenta de forma heterogènia. En termes generals, les economies emergents es troben en una línia de recuperació més sòlida que les desenvolupades. I l'economia nord-americana es troba en millor posició que l'europea per experimentar una resolució més ràpida de la crisi. En concret, l'impuls fiscal als EUA és relativament major i tindrà un impacte més significatiu sobre el creixement dels propers anys. A més, la FED ha actuat amb més determinació en la correcció dels problemes del sistema financer. A Europa, en canvi, l'impuls fiscal serà comparativament menor durant el 2010. La recuperació de l'activitat es veurà també posposada pel major grau de rigidesa del mercat laboral europeu, per la reestructuració del sistema bancari en totes les economies que han necessitat ingents ajudes públiques, i pel propi potencial de creixement europeu, inferior al nord-americà.

Catalunya: un ajustament similar al d'Espanya i Europa, però amb terminis diferents

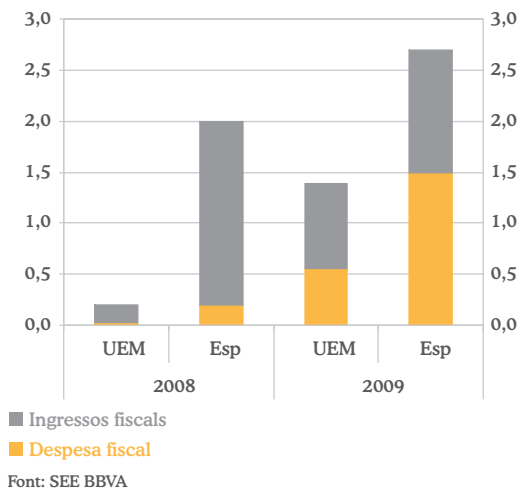
Com la resta de les economies, Catalunya ha moderat significativament el seu ritme de contracció econòmica en els últims mesos. Tot i això, la caiguda més accelerada a finals del 2008 i principis del 2009 condiciona el comportament durant l'any 2009. L'economia espanyola s'ha vist afavorida per l'impuls fiscal, que òbviament també ha afavorit Catalunya. Però la major exposició d'aquesta al mercat europeu, que s'ha ajustat bruscadament, i l'especialització relativa en la producció de béns de consum durador han passat factura en un moment de dificultat d'accés al crèdit i d'incertesa per a les famílies, propiciada pel mal comportament del mercat laboral. Durant el segon semestre, no obstant, la millora de les exportacions netes està moderant la caiguda del PIB.

Els ajustaments en curs condicionen la recuperació

Malgrat la moderació que s'ha produït en el ritme de contracció econòmica, hi ha pocs elements que permetin preveure que l'any 2010 es pugui entrar en un període de sòlida recuperació. Diverses raons justifiquen aquesta percepció. En primer lloc, el procés de reducció del palanquejament del sector privat i de disminució de les necessitats de finançament de les economies espanyola i catalana ha continuat guanyant intensitat durant el 2009, i s'estendrà també al 2010. Aquest procés ha estat singularment protagonitzat per les llars, com constaten l'important increment de la taxa d'estalvi i la caiguda del consum. La disminució de la riquesa immobiliària, la major incertesa en el mercat de treball, unes perspectives de menor creixement futur dels ingressos i l'expectativa de consolidació fiscal que s'iniciarà l'any 2010 i que continuarà en els propers anys, són factors que provocaran que la taxa d'estalvi es mantingui en nivells molt elevats l'any 2010, i que dificultaran una recuperació sòlida del consum a curt termini. El

Impuls fiscal

(% del PIB)

major nivell de palanquejament del sector privat català, i en concret de les famílies catalanes, justifica que, de cara al 2010, l'ajust que experimentarà el consum sigui diferencialment més elevat a Catalunya.

El segon factor que condiciona les perspectives de creixement és el procés de redimensionament del sector immobiliari, que també continuarà durant el 2010. L'activitat del sector es troba condicionada per l'excés d'oferta, que només a principis de 2010 es podria començar a reduir. La millora en l'accessibilitat a l'habitatge en compra de les famílies, facilitada per uns tipus d'interès baixos en termes històrics i de previsibles caigudes del preu dels immobles, podrien dinamitzar la demanda al 2010, facilitant que l'ajustament del sector es produeixi de forma lleugerament més ràpida. En aquest cas, la posició relativa podria beneficiar lleugerament Catalunya. El menor pes relatiu del sector a Catalunya, i el fet que el creixement del parc d'habitatges s'hagi produït bàsicament en àrees metropolitanes i no tant en zones turístiques, permet anticipar una reconversió més ràpida del mateix, fet que pot facilitar trobar-ne compradors.

En tercer lloc, la recuperació es veu frenada per un mercat laboral que mostra un nivell d'atur estructural molt elevat. Previsiblement, la destrucció de llocs de treball s'anirà reduint suaument durant el 2010, però el creixement de l'activitat econòmica a finals d'any serà encara insuficient per incrementar l'ocupació sostingudament. Tanmateix, la taxa d'atur mostrarà un increment moderat, recolzada en un fenomen nou per a les economies espanyola i catalana: la disminució de la població activa. Aquest escenari, juntament amb els nivells històricament baixos d'utilització de la capacitat productiva, permeten preveure taxes d'inflació reduïdes per al 2010 (0,9% a Espanya).

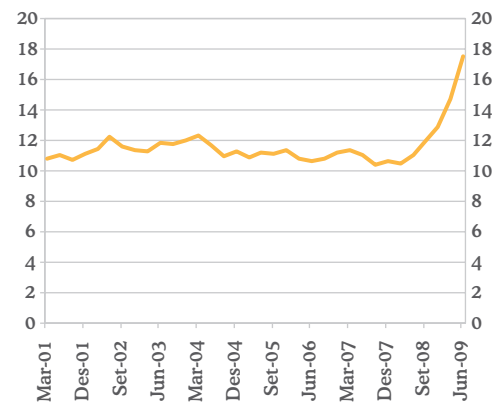
Finalment, l'any 2010 s'iniciarà un procés d'ajustament dels comptes públics, després de l'ús intensiu que se n'ha fet durant el 2008 i el 2009 amb finalitat contracíclica. El deute públic previst per al conjunt de les AA.PP. espanyoles l'any 2009 (54% del PIB) és sensiblement inferior al de la UEM (prop del 80%), però aquest últim incorpora un paquet substancial d'ajudes públiques al sector financer, equivalent a 5,7 punts percentuals del PIB. En aquest context, el Govern Central ha anunciat un fort compromís d'estabilitat pressupostària per arribar a un dèficit del 3% al 2012. Un compromís plurianual que, ara com ara, només ha estat igualment ambiciós a Alemanya i Holanda. Sens dubte, els beneficis a llarg termini d'un procés de consolidació fiscal superen àmpliament l'efecte contractiu a curt termini, però cal parar especial atenció a la seva composició i al pla temporal d'implementació. L'impacte, a més, serà especialment rellevant a Catalunya on l'elevat nivell de deute públic comporta que les necessitats de consolidació puguin afectar més intensament.

De les polítiques de curt termini a les de llarg termini: la necessitat d'accelerar l'adopció de reformes que impulsin el creixement

Tot i l'existència de riscos, sembla que les polítiques econòmiques d'estabilització han tingut un èxit relatiu en el seu objectiu de suavitzar el cicle i reduir el grau de contracció econòmica. En qualsevol cas, convé assenyalar que romanen encara algunes incerteses, entre les quals cal destacar les relacionades amb l'ajustament del sistema financer espanyol. En aquest sentit, el Fons de Reestructuració Ordenada Bancària ha dissenyat estratègies que faciliten aquest ajustament i que s'haurien d'adoptar ràpidament per tal d'incentivar una correcció ordenada dels excessos de capacitat en el sector i la generació d'entitats fortes, que canalitzin de forma eficient els recursos disponibles per a l'economia.

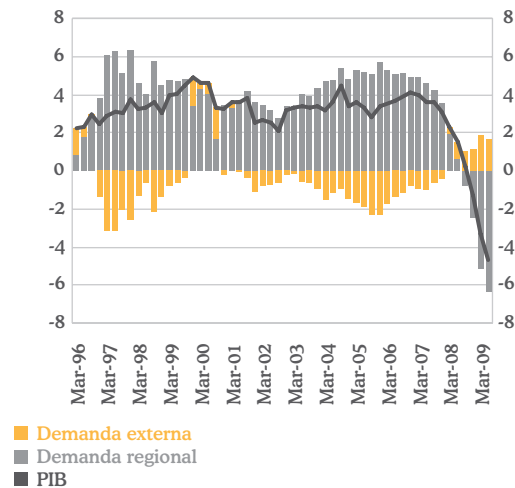
De cara al futur, i un cop superada la crisi, el creixement potencial de l'economia (2%) continuarà essent, previsiblement, més elevat que l'europeu (1,4%). No obstant, és possible millorar aquestes perspectives de creixement potencial si s'adopten reformes estructurals (Directiva de Serveis) o es decideix l'adopció d'aquelles que formen part de l'ampli consens entre experts i institucions nacionals i internacionals (mercat laboral). La velocitat de sortida, tant de l'economia espanyola com de la catalana, quan s'iniciï la recuperació, dependrà crucialment de la prioritat assignada a aquestes reformes.

Espanya: taxa d'estalvi de les famílies (% RBD llars, acumulat anual)

Font: INE i SEE BBVA

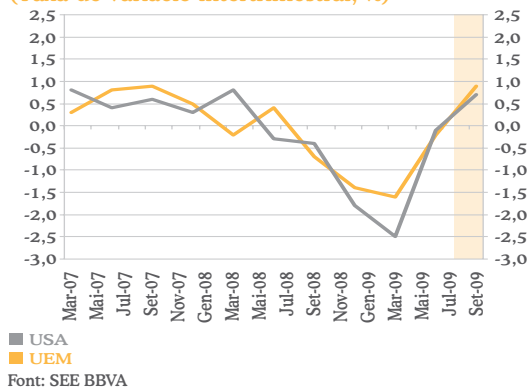
Catalunya: PIB i contribucions al creixement, %

Font: Idescat i SEE BBVA

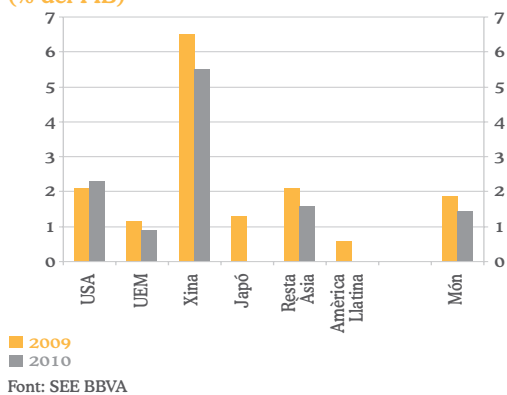
Gràfic 2.1.
USA i UEM: Creixement del PIB

(Taxa de variació intertrimestral, %)

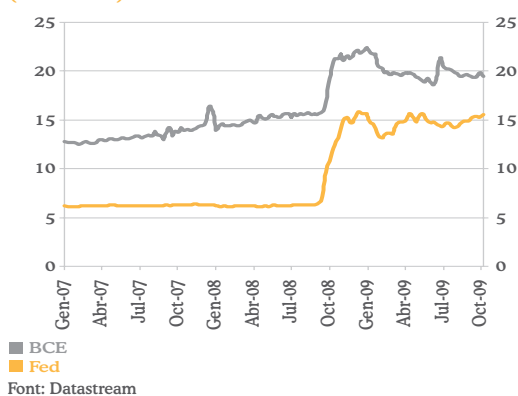
Gràfic 2.2.
Programes fiscals i pressupostaris:
Tamany relatiu

(% del PIB)

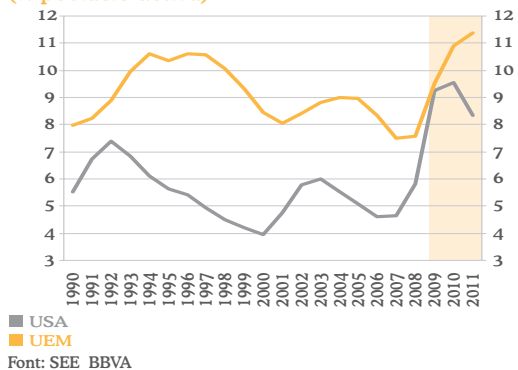
Gràfic 2.3.
Bancs centrals: Actius totals

(% del PIB)

Gràfic 2.4.
USA i UEM: Taxa d'atur

(% població activa)

2. Entorn internacional

Les perspectives econòmiques mundials milloren, tot i que els riscos a la baixa continuen latents a curt termini, sobretot en les economies avançades

En els últims mesos s'ha moderat la sensació de caiguda lliure en què la major part de les economies s'havien instal·lat des de finals del 2008, donant pas a una situació de relativa estabilitat i, en alguns casos, de creixement moderat. Aquest canvi de tendència és conseqüència, fonamentalment, de les excepcionals mesures d'estímul públic adoptades per la major part de les economies, que s'enquadren tant en el front monetari com en el front fiscal i pressupostari. En el primer, s'han produït reduccions substancials dels tipus d'intervenció, injeccions massives de liquiditat i operacions no convencionals amb actius, que han permès un restabliment parcial de les condicions de liquiditat i crèdit. En el segon, destaquen els ambiciosos paquets públics d'estímul, que han afectat a determinats sectors com el de l'automòbil i, en termes generals, al sosteniment temporal de les rendes i a la despesa dels agents privats.

Però els fonaments de l'economia mundial continuen fràgils, i els riscos a la baixa es mantenen plenament vigents a curt termini. El principal risc es troba a la retirada prematura dels plans d'estímul, sobretot en les economies més avançades, i en la incertesa sobre si la despesa privada podrà substituir la pública com a principal vector de la recuperació quan es retirin aquests estímuls. Cal recordar que, a diferència del que ha succeït en les economies emergents, en la majoria dels països desenvolupats el patró de creixement durant la fase expansiva es caracteritzà per un fort impuls de la demanda interna, recolzada en un excessiu recurs a l'endeutament dels agents privats que no tindrà el mateix protagonisme en aquesta nova fase del cicle. I el mercat laboral tampoc contribuirà a una sortida ràpida de la crisi, al temps que el ritme de destrucció d'ocupació continua essent molt alt en moltes economies.

Per tot això, el major repte de política econòmica actualment continua essent la determinació del moment adequat per retirar els programes públics de recolzament, ja que una retirada prematura i descoordinada dels estímuls podria reactivar parcialment el cercle de contracció econòmica. No obstant, el sosteniment dels estímuls en el temps podria tenir, al seu torn, conseqüències nocives sobre el creixement. Primer, distorsionant els incentius dels agents per adaptar-se a la nova realitat i, segon, debilitant seriosament els comptes públics de moltes economies, els nivells de dèficit i de deute públic de les quals podrien arribar a quotes difícilment sostenibles.

A Europa, el tipus de refinançament del Banc Central Europeu es troba en l'1%, nivell en què podria mantenir-se fins ben entrat el 2011. El risc de pujades de tipus es troba limitat per la falta de pressions inflacionistes, tant perquè la capacitat inutilitzada en l'economia és molt alta, com per l'elevat nivell actual del tipus de canvi de l'euro, i exerceix pressions a la baixa sobre els preus i l'activitat exportadora. Amb tot, els avenços en els mercats financers han estat substancials durant els darrers mesos. Les tensions s'han reduït progressivament des dels màxims assolits després de la caiguda de Lehman, tot i que la situació queda lluny de ser plenament

satisfactòria, amb els nivells de tensió en els mercats encara lluny dels nivells pre-crisi.

Fins ara, els majors avenços s'han produït en els mercats interbancaris, però continuen essent molt dependents de les injeccions massives de liquiditat per part dels bancs centrals, per la qual cosa una retirada prematura dels estímuls monetaris podria desfer part de la millora prèvia. La reducció de les primes de risc també ha estat extraordinàriament ràpida durant els darrers mesos. Els CDS¹ bancaris s'han reduït notablement, encara que des de l'estiu la correcció s'ha frenat.

Per tot això, les autoritats monetàries i fiscals haurien de tenir present l'actual balanç de riscos, atès que un pas en la direcció contrària podria malmetre seriosament la recuperació. En aquest sentit, sembla probable que els bancs centrals vagin a poc a poc assajant possibles alternatives per normalitzar, arribat el moment, les seves polítiques de liquiditat. De fet, la cautela sembla haver-se imposat en la majoria dels mercats (també en els de renda variable, amb revaloritzacions relativament modestes des del juliol), en un context en què la fortalesa i la sostenibilitat de la recuperació econòmica a nivell global és encara difícil de mesurar i predomina una aversió al risc històricament elevada.

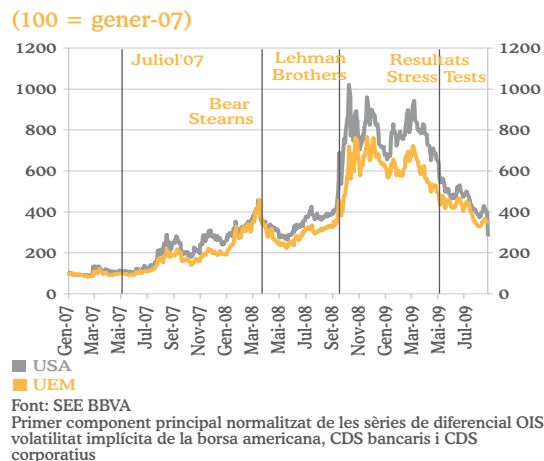
Les economies emergents s'erigeixen com el nou motor del creixement global, encara que el repte de corregir els desequilibris globals continua vigent

La recuperació econòmica es presenta de forma heterogènia. En termes generals, les economies emergents es troben en una senda de recuperació més sòlida que les desenvolupades, ja que han pogut sortejar més fàcilment l'encariment dels mercats de finançament i la contracció de l'activitat i l'ocupació. La seva menor exposició a la crisi financera, l'èxit dels programes d'estímul fiscal i monetari; l'increment del preu de les matèries primeres durant els darrers mesos; la modesta recuperació del comerç mundial després de l'enfonsament patit a finals de 2008; i, potser el més rellevant per a la sostenibilitat del seu creixement a llarg termini, els esforços previs, en moltes d'elles, per fomentar i practicar una política d'estabilitat macroeconòmica i desenvolupament accelerat, són factors determinants. Per tot això, s'espera que, de cara al futur, s'ampliï l'esclatxa en termes de creixement entre les economies emergents i els països més desenvolupats, favorable a les primeres.

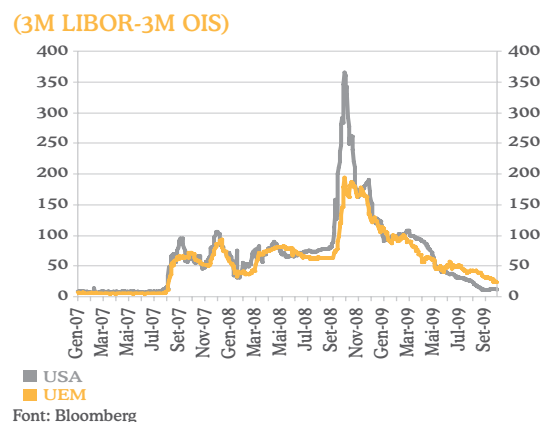
L'economia nord-americana, al seu torn, sembla trobar-se millor posicionada que l'europea per resoldre més ràpidament la crisi. L'impuls fiscal als Estats Units serà relativament major i tindrà un impacte més significatiu sobre el creixement en els propers anys. Així, durant el 2010 s'estima que arribi als 3 punts percentuals (p.p.), en oposició als 1,5 p.p. d'Europa. La recuperació europea també es veurà posposada pel major grau de rigidesa del seu mercat laboral que suposa impactes més perllongats en l'ocupació, per la reestructuració del sistema bancari en totes les economies que han necessitat d'importantes ajudes públiques i per un potencial de creixement inferior al dels Estats Units.

¹ Credit Default Swap o acord de cobertura del risc d'impagament d'un títol financer.

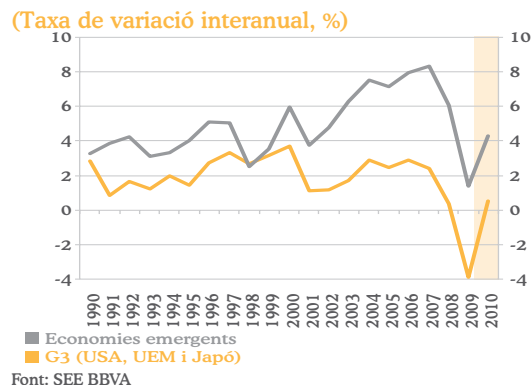
Gràfic 2.5. Indicador de Tensions Financeres (100 = gener-07)

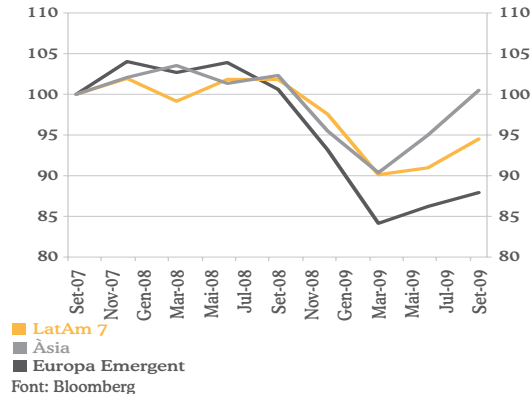
Gràfic 2.6. Mercats interbancaris: diferencial OIS a 3 mesos (3M LIBOR-3M OIS)

Gràfic 2.7. Economies emergents i G3: Creixement del PIB (Taxa de variació interanual, %)

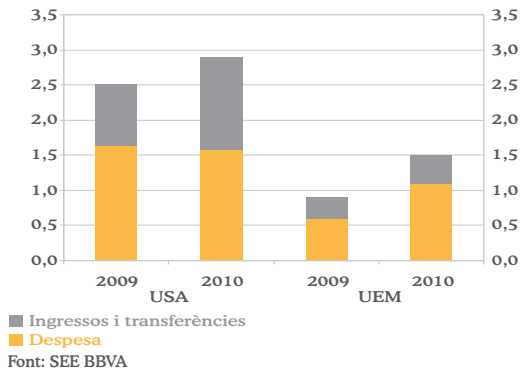

Gràfic 2.8. Producció Industrial (Índex, 2007:3=100)

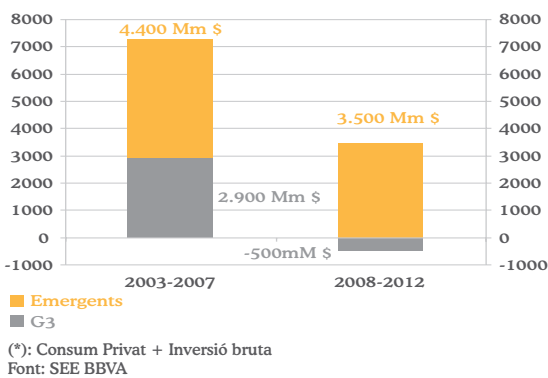
Gràfic 2.9.

USA i UEM: Contribució dels paquets d'estímul fiscal al creixement del PIB, %

Gràfic 2.10.

G3 i Emergents: Canvi en la demanda* (Mm \$, preus 2008)

Entre els països emergents, els indicis de recuperació de l'activitat són ja clars, tot i que el patró de creixement presenta encara algunes diferències destacables. Així, la Xina va reprendre durant el darrer trimestre ritmes de creixement elevats (7,9% a/a), recolzats per un augment ràpid del crèdit i per d'altres mesures d'estímul. A Amèrica Llatina, la major part de les economies mostraren també senyals de creixement positius durant el tercer trimestre que haurien d'aguditzar-se encara més en el 2010, la qual cosa permetria canalitzar quasi completament el to de la recuperació. La situació de les economies emergents europees, en canvi, mostra més risc per l'acumulació de desequilibris macroeconòmics i financers que han aguditzat l'impacte de la crisi.

En termes generals, el manteniment d'un patró de creixement sostenible a llarg termini dependrà, en gran mesura, d'un reequilibri de forces a escala global. Això implicaria necessàriament més consum en aquelles economies amb superàvits per compte corrent (fonamentalment les asiàtiques), el rendiment de les quals durant els darrers anys s'ha basat, per una part, en un model guiat per un tipus de canvi depreciat, que estimula les exportacions i, per altra, en una taxa d'estalvi elevada, que redueix la demanda interna. Així mateix, a mig termini serà necessari engegar plans creïbles de consolidació fiscal per evitar que la despesa pública expulsi la demanda privada.

Els ajustaments en curs en l'economia espanyola condicionen l'inici de la recuperació

Com a la resta d'economies, a Espanya es modera el ritme de contracció...

Durant el segon i tercer trimestre de l'any, l'economia espanyola ha mostrat un patró de comportament menys deteriorat de la seva activitat econòmica. Efectivament, el segon trimestre de l'any el PIB es va contraure un 1,1%, des de l'1,6% registrat entre gener i març, mentre que els ocupats van caure un 1,2%, inferior al 3,1% del primer trimestre (ocupació a temps complert, corregida d'estacionalitat). Per tant, l'economia espanyola no fou aliena al gir cap a taxes menys negatives experimentat per la resta d'economies del nostre entorn. No obstant, la reducció del ritme de caiguda a Espanya ha estat més suau, contrastant amb el més vigorós d'altres països europeus. Alguns fins i tot mostraren xifres positives de creixement del seu PIB. Això ha succeït tot i l'element diferencial positiu que ha suposat, per a l'economia espanyola, la implantació del Fons Estatal d'Inversió Local (FEIL) i el comportament positiu de les exportacions netes, que a Espanya contribuïren notablement a compensar part de la caiguda de la demanda interna.

Pendents de conèixer les dades oficials, l'economia espanyola hauria continuat amb aquesta tendència de menor deteriorament durant el tercer trimestre de l'any. Els indicadors parcials de conjuntura mostren, en general, una millora respecte als observats durant el segon trimestre, fet que permet avançar una caiguda del PIB inferior a l'observada entre

abril i juny. Però cal precisar, d'una banda, que no tots els segments de l'economia mostren un comportament similar, ja que alguns d'ells mostren una recuperació més robusta. D'altra banda, el ritme de millora progressiva dels indicadors, que es venia observant des de la primavera, sembla, en general, haver-se pausat d'acord amb les dades més recents.

Particularment, aquest últim tret és característic del consum. Els indicadors de confiança del consumidor han experimentat una millora clara que no s'ha vist acompanyada amb la mateixa intensitat per la recuperació dels indicadors de despesa de les llars, exceptuant els afectats per estímuls fiscals, com és el cas singular de l'automòbil i l'anomenat Pla 2000E. La inversió empresarial, al seu torn, estaria mostrant un to lleugerament menys negatiu que en trimestres anteriors, però encara podria continuar condicionada tant per la incertesa com per la capacitat de les empreses per finançar nous projectes d'inversió. Pel que fa a la inversió en habitatge, en els dos últims trimestres la demanda hauria alentit significativament la seva caiguda per la millora de l'accessibilitat, al temps que l'oferta estaria intensificant el seu ajustament. Finalment, el sector exterior s'estaria mostrant més dinàmic del que s'esperava fa només un mesos.

El mercat laboral mereix un comentari apart. La seva evolució estaria condicionada pel grau d'avenç del FEIL, de forma que des de les pronunciades caigudes de principis d'any s'ha anat reduint el ritme de destrucció d'ocupació i d'increment d'atur fins a l'estiu. L'EPA del tercer trimestre del 2009 mostrà una estabilització en ritmes encara alts de disminució de l'ocupació (per sobre dels 200 mil empleats), mentre que les dades d'atur registrat conegudes fins ara marquen una tendència d'increment. La fi progressiva de les obres del FEIL permet preveure que els registres aniran empitjorant durant el que resta d'any.

Durant el 2009 la caiguda de l'economia d'Espanya i la UEM serà similar..

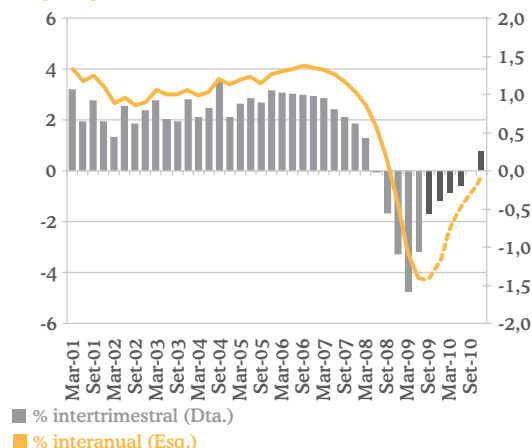
En tot cas, les nostres previsions apunten a una caiguda del PIB durant el quart trimestre del 2009 inferior al mig punt, fet que pot suposar que en el conjunt de l'any l'economia espanyola es contragui un 3,8%, xifra similar a la de la zona euro. Tot i l'existència d'elements que frenen de forma diferencial el creixement espanyol davant l'europeu (particularment el major procés de disminució del palanquejament i l'ajustament del sector immobiliari), certament l'economia espanyola ha pogut acotar la fase més aguda de la recessió i evitar que la seva caiguda fos superior a l'europea. Hi ha dues raons que recolzen aquest fet. D'una banda, l'economia espanyola ha sigut més incisiva en l'ús de la política fiscal amb una finalitat contracíclica. De l'altra, el sector exterior ha jugat un paper essencial per moderar el grau de la caiguda del PIB. Generalment, el sector exterior detreu més PIB a Espanya que a Europa en les fases expansives, però contribueix positivament en les recessives. Aquesta recessió no ha estat una excepció, i el sector exterior ha anat incrementant progressivament la seva contribució al creixement del PIB, primer per la intensa caiguda de les exportacions, i després pel to sorprenentment bo de les exportacions.

... però a Espanya la contracció continuarà durant el 2010

Existeixen pocs elements que permetin preveure que la recessió no s'estendrà fins entrat el 2010. Menys encara, que es pugui entrar en

Gràfic 2.11.

Espanya: creixement del PIB

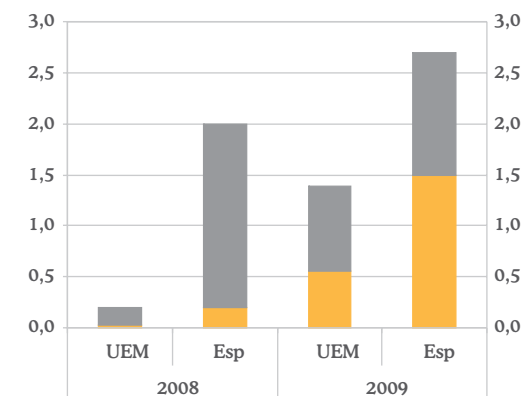

Font: INE i SEE BBVA

Gràfic 2.12.

Impuls fiscal

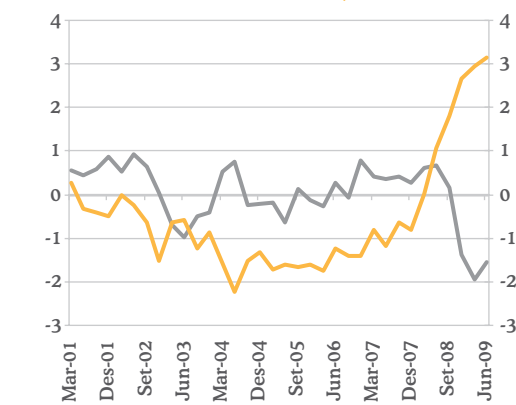
(% del PIB)

Font: SEE BBVA

Gràfic 2.13.

Contribucions del sector exterior al creixement anual del PIB, %

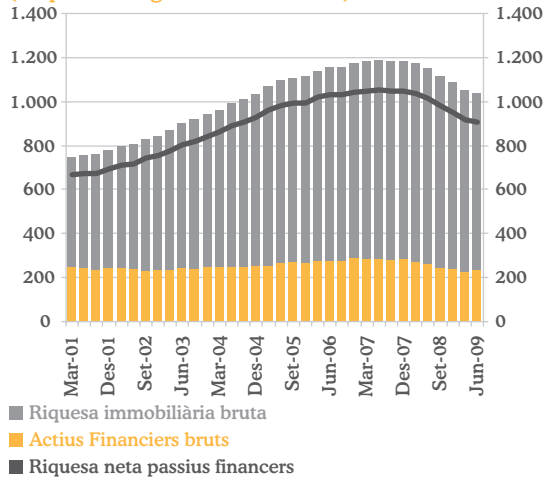

Font: INE, Eurostat i SEE BBVA

Gràfic 2.14.

Espanya: Riquesa de les llars bruta i neta

(en percentatge de la seva RBD)

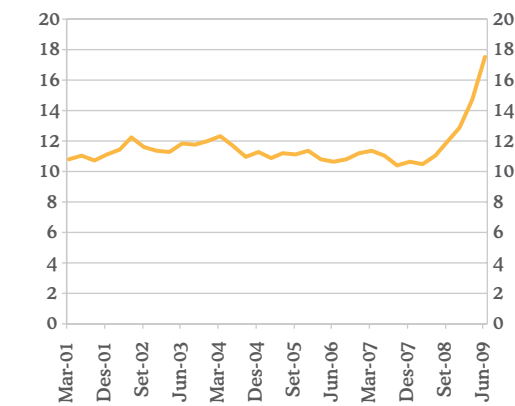

Font: Banc d'Espanya, INE i SEE BBVA

Gràfic 2.15.

Espanya: taxa d'estalvi de les famílies

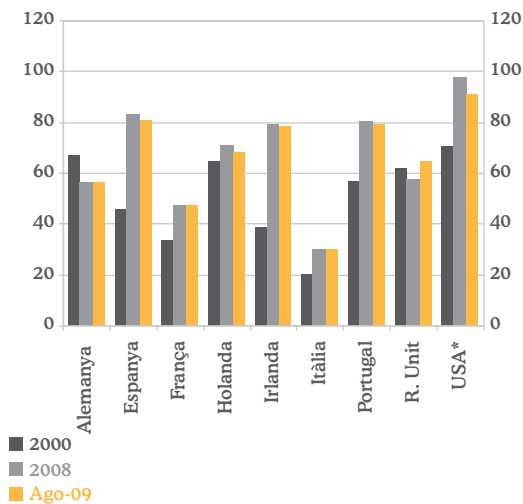
(% RBD llars, acumulat anual)

Font: INE i SEE BBVA

Gràfic 2.16.

Crèdit a Famílies sobre PIB, %

Font: SEE BBVA
*Dades a juny-2009

una recuperació sòlida. La demanda continuarà dèbil durant tot l'any, i només es poden preveure tímids creixements del PIB en la part final del 2010. A més, el progrés cap a la recuperació dependrà de la capacitat del sector privat per substituir els estímuls públics. De mitjana, la contracció del PIB durant el 2010 serà del -1,2%.

Diferents raons recolzen aquesta previsió. En primer lloc, les moderades perspectives de creixement per als nostres socis comercials portaran a xifres molt baixes de creixement de les exportacions. Però serà l'evolució de la demanda interna qui marqui el ritme del PIB, ja que tots els seus components mostraran registres negatius, exceptuant el consum públic. La debilitat de la demanda interna durant el 2010 es justifica per una sèrie de factors d'ajustaments pendents. En primer lloc, el procés de disminució del palanquejament del sector privat i de reducció de les necessitats de finançament de l'economia espanyola. Aquest és un procés que durant el 2009 s'ha intensificat: quan s'inicià a principis de 2008 les necessitats de finançament ascendien a 10 punts del PIB, però durant el segon trimestre de 2009 la xifra s'ha reduït fins al 7% (ambdues xifres són acumulades anuals). El procés ha estat protagonitzat singularment per les llars, i s'ha reflectit en un intens augment de la taxa d'estalvi i, de forma recíproca, en caigudes pronunciades del consum. La taxa d'estalvi de les llars se situà durant el segon trimestre de 2009 en el 17,5% de la seva renda disponible, 7 punts per sobre de l'observada durant el primer trimestre de 2008. Aquest és un procés que encara té recorregut cap endavant per diverses raons. Per un costat, el balanç de les llars s'ha deteriorat significativament, tot i que el nivell de passius financers sobre la renda s'ha reduït progressivament. I a això cal afegir la incertesa sobre el mercat laboral, unes expectatives de menor creixement futur dels ingressos (percepció que el creixement potencial es podria haver reduït) i l'expectativa de consolidació fiscal que s'iniciarà durant el 2010, i que haurà de continuar en els propers anys. Tots aquests són factors que faran que la taxa d'estalvi es mantingui en nivells molt elevats i que el consum continuï dèbil.

En segon lloc, el procés de redimensionament del sector immobiliari. La inversió en habitatge es troba molt condicionada per l'excés d'oferta existent al mercat, que podria començar a disminuir a partir de 2010. En tot cas, durant el 2010 l'activitat residencial serà molt baixa.

El tercer factor que marca les previsions és el mercat laboral, afectat per un mal funcionament o un alt nivell d'atur estructural. Durant l'any 2010 continuarà disminuint l'ocupació, però la caiguda de la població activa farà que el marge d'increment addicional de la taxa d'atur sigui limitat.

Finalment, el procés d'ajustament dels comptes públics que l'economia espanyola iniciarà durant el 2010, després de l'ús intensiu que se n'ha fet durant el 2008 i el 2009 amb finalitat contracíclica, condiciona també les previsions, però amb efectes diferenciats entre el curt i el llarg termini.¹

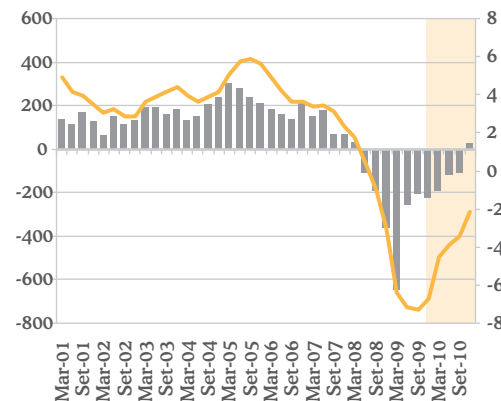
¹ Per a una anàlisi més detallada sobre aquests factors, vegi's Situación España, Novembre de 2009, disponible en la nostra Web.

De les polítiques a curt termini, a les de llarg termini: la necessitat d'accelerar l'adopció de reformes que impulsin el creixement

La fase més crítica de la recessió sembla superada. Malgrat que encara continuen existint riscos, pot afirmar-se que les polítiques econòmiques d'estabilització han resultat relativament exitoses en el seu objectiu de suavitzar el cicle i reduir el grau de contracció de l'economia. No obstant això, la situació actual i les perspectives més immediates no són, ni de lluny, satisfactòries, i és necessari passar a aplicar polítiques estructurals. Fins ara, l'agenda amb les mesures adequades que permetrien un ritme de creixement sostingut i generador d'ocupació avança més lentament del que seria desitjable. El risc més important, per tant, és que un cop superada la recessió (en algun moment del 2010) s'entri en un període caracteritzat per una reduïda taxa de creixement i una lenta disminució de l'atur. Segons les nostres estimacions, en absència de reformes clau sobre els mercats de factors, béns i serveis, es produirà una caiguda significativa del creixement potencial de l'economia espanyola, fins al 2%, que limitaria la fortalesa de la recuperació posterior, tot i que encara se situaria per sobre de l'estimat per a la zona euro.

Gràfic 2.17.

Espanya: ocupació EPA corregida d'estacionalitat

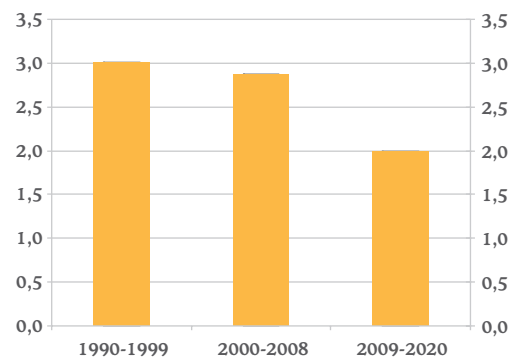
■ Variació trimestral en milers (esq.)

■ Variació interanual (dta.)

Font: INE i SEE BBVA

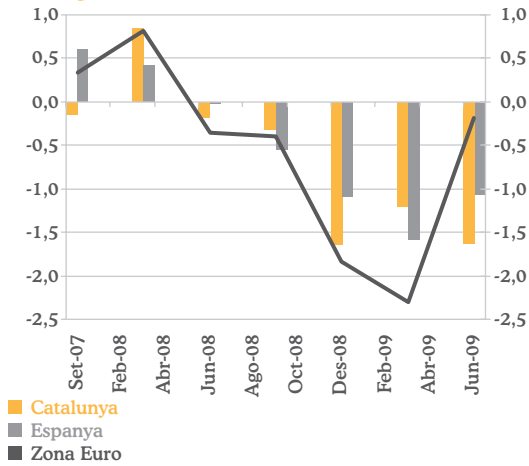
Gràfic 2.18.

Espanya: Creixement del PIB potencial,%

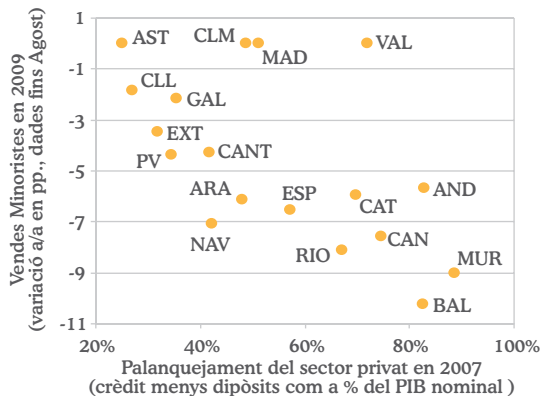
Font: INE i SEE BBVA

Gràfic 3.1.
PIB: Taxa de variació trimestral
 (Corregit d'estacionalitat i calendari, %)

Font: INE, Idescat i SEE BBVA

Gràfic 3.2.
Palanquejament financer del sector privat

Font: BdE, INE i SEE BBVA

3. L'economia catalana, entre Espanya i Europa

L'economia catalana, especialment exposada als riscos de l'economia europea, pateix especialment la conjuntura econòmica del moment

En la conjuntura actual, l'economia catalana es troba en una posició intermèdia entre el que succeeix a Europa i a Espanya, fet que fa que hi hagi diverses especificitats per les quals Catalunya està experimentant la crisi de forma diferent, situant-se en un punt entremig entre ambdues economies: i) la major exposició de l'economia catalana al comportament de les principals economies europees, com a conseqüència d'una major activitat exportadora, i la rellevància de la indústria i el turisme; ii) el major nivell de palanquejament del sector privat i d'endeutament de l'administració pública que condicionarà l'ús futur dels recursos; iii) un risc lleugerament menor en el sector immobiliari, com a conseqüència d'una correcció avançada. Per aquesta diferenciació, l'economia catalana experimentarà de forma relativament avançada l'ajustament econòmic, amb una caiguda més important des de finals del 2008 i fins a mitjans del 2009. Però tot sembla indicar que hi ha elements diferencials de suport a favor de l'economia catalana. Malgrat que Catalunya manté el llast negatiu dels excessos comesos en construcció i endeutament, el sector exterior podria afavorir el comportament de la seva economia durant el 2010.

Des del punt de vista intern, l'economia catalana es troba en una posició de major necessitat relativa d'ajustament del palanquejament financer. Ha treballat amb nivells de palanquejament del sector privat més elevats que la mitjana espanyola, la qual cosa hauria de comportar que, en una situació de contracció creditícia, s'experimentés un ajustament superior. Aquest major nivell de palanquejament del sector privat, però, ha de ser matisat, ja que mostra una composició relativament diferent a la trobada a la resta d'Espanya. Les empreses catalanes mostren nivells de palanquejament financer lleugerament per sota dels assolits a la resta d'Espanya, com a conseqüència de factors relativament contraposats: d'una banda, l'estructura productiva catalana, amb un pes lleugerament menor de la construcció i major de la indústria, comporta operatives amb un nivell de palanquejament inferior, i a un termini menor¹. De l'altra, la menor utilització del recurs a l'endeutament extern de les empreses, que ha conduït, durant la fase expansiva, a menors nivells de rendibilitat, però també ha permès un marge addicional per enfrontar la crisi. Això ha possibilitat que en l'actual entorn, les empreses catalanes no hagin patit tan durament les restriccions de finançament, i hagin pogut refinançar, en major mesura, el seu endeutament.

Una altra qüestió, és la posició financera de les famílies. Fruit del major esforç d'accés a l'habitatge, vinculat a uns preus més elevats, l'endeutament de les famílies catalanes arribà fins a nivells superiors. Com a conseqüència, l'ajustament en el mercat de l'habitatge es produí amb anterioritat, per una major reacció a l'alça dels tipus d'interès i per la incertesa en els ingressos familiars, a causa de la destrucció d'ocupació a Catalunya.

Des del punt de vista de les relacions amb l'exterior, l'economia catalana es troba més bolcada a Europa que la resta d'Espanya, amb un major pes del comerç exterior amb l'Europa dels 12 i amb

¹ Veure Informe Anual de l'empresa catalana 2007, Generalitat de Catalunya, Departament d'Economia i Finances (2008).

els emergents europeus, i una relació menor amb Amèrica (especialment, Amèrica Llatina) i Àsia. Així, Catalunya ha experimentat un major impacte a raó de la caiguda de la demanda interna dels principals països europeus i de la crisi experimentada pels països de l'est. Simultàniament, no ha aprofitat suficientment la recuperació del comerç dels països asiàtics i emergents en general, mentre que els països desenvolupats encara estan ajustant la seva contribució al comerç mundial. En definitiva, la contribució del sector exterior de l'economia catalana, i particularment de l'estranger, resulta inferior a Catalunya durant aquest any, fent que el creixement de l'economia sigui menor.

Aquesta situació també comporta condicionants: un pes de les exportacions a Europa, i particularment a l'àrea de l'euro, superior, implica una major dependència del diferencial d'inflació com a única eina per millorar la competitivitat de les exportacions, mentre que l'impacte del comportament de l'euro, especialment d'una pèrdua de valor de la moneda, tindria un impacte menor sobre la competitivitat externa. Per tant, el principal factor del que depèn el comportament diferencial de Catalunya amb Espanya durant el 2009 (negatiu) i el 2010 (positiu) no suposarà a llarg termini un factor de suport del creixement, fet que obliga les empreses catalanes a multiplicar els seus esforços de recerca de nous mercats.

La incertesa genera un patró de comportament més estalviador en les famílies, que dificulta la recuperació del consum...

Però la demanda externa no és l'única afectada. De fet, s'ha de destacar la contracció de la demanda interna, que des de finals del 2008 arrossega taxes negatives en tots els seus components amb l'excepció del sector públic, que està actuant com a demandant substitutiu del sector privat. Si bé el consum de les famílies ha estat, tradicionalment, amb la inversió empresarial, el gran element dinamitzador econòmic intern, en aquests moments de reducció de la riquesa financera i immobiliària, i, sobretot, amb el desfavorable comportament del mercat laboral, aquesta força domèstica ha perdut vigor. El recolzament de l'activitat econòmica en els impulsos fiscals i monetaris, no obstant, té data de caducitat, marcada per l'acumulació del deute públic, i no és sostenible, cosa que fa que el creixement de l'economia no pugui ser sòlid fins que el consum privat recuperi el seu dinamisme.

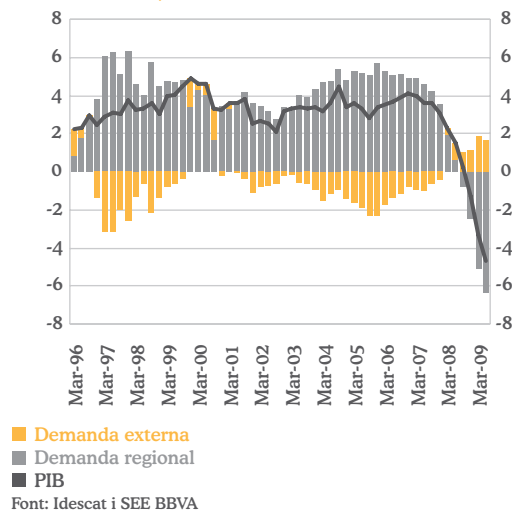
... encara que les polítiques fiscals han facilitat una certa recuperació temporal de la demanda interna ...

L'evolució de les vendes minoristes i les matriculacions mostren com la reacció dels consumidors catalans fou lleugerament més ràpida que al conjunt d'Espanya, anticipant la caiguda i mostrant un perfil de recuperació més lent. Segons les dades facilitades per la DGT sobre l'evolució de la matriculació de turismes, la correcció en les matriculacions ha estat intensa, amb caigudes interanuals de més del 40% en els primers cinc primers mesos de l'any (-48% a l'abril). La recuperació dels últims mesos és conseqüència, sobretot, de les ajudes que des del Govern s'han atorgat al sector, que han permès reduir, i fins i tot invertir, la tendència de decreixement, de forma que durant el mes de setembre s'ha registrat un 18% més de matriculacions que durant el mateix mes de l'any anterior.

Com a resultat de la contracció del consum es ressenten les importacions, especialment les de béns de consum (-12,2% fins l'agost en taxa interanual, en front un -10,2% al conjunt d'Espanya), resultant

Gràfic 3.3.

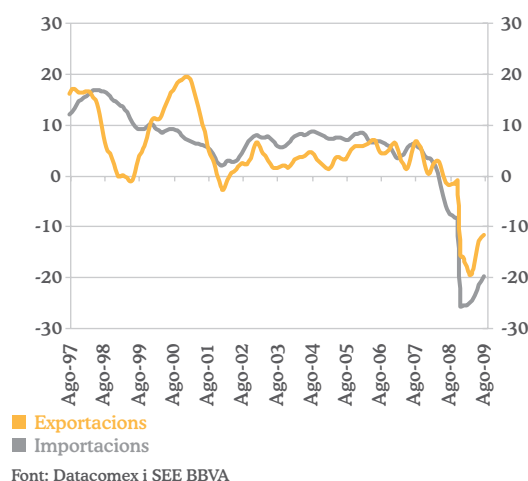
Catalunya: PIB i contribucions al creixement, %

Gràfic 3.4.

Evolució Sector Exterior

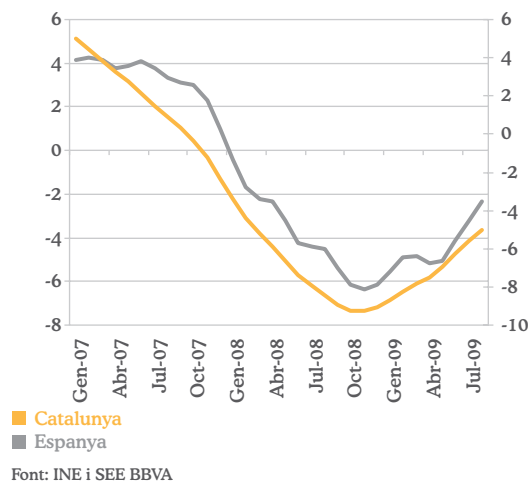
(Taxa de variació interanual de la tendència, %)

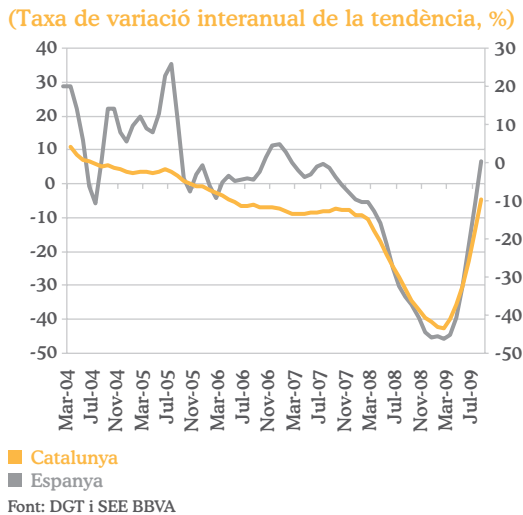
Gràfic 3.5.

Índex de vendes minoristes

(Taxa de variació interanual de la tendència, %)

Gràfic 3.6.
Catalunya i Espanya: Matriculació de turismes

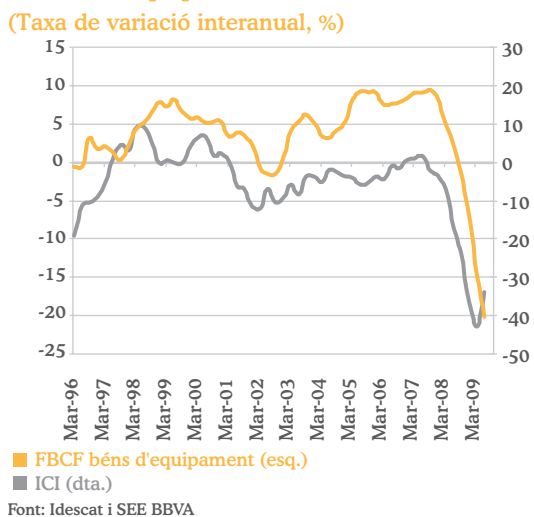

aquest el principal factor que explica la contribució positiva al creixement de la demanda externa.

La debilitat de la demanda, interna i externa, juntament amb les dificultats de finançament està condicionant l'evolució de la inversió. El comportament que s'observa és lleugerament més positiu que en el conjunt de l'Estat, com ja s'ha comentat anteriorment, però la restricció que suposa la incertesa, juntament amb el nivell de palanquejament financer de famílies i empreses, està forçant a caigudes molt rellevants de la inversió. En els béns d'equipament, la caiguda de l'Índex de Clima Industrial (també es pot observar en el Clima Exportador, o en els indicadors d'inversió de l'Enquesta BBVA) fins abans de l'estiu ha condicionat la reducció de la inversió que, en el segon trimestre del 2009, va assolir un mínim històric del -20,1%.

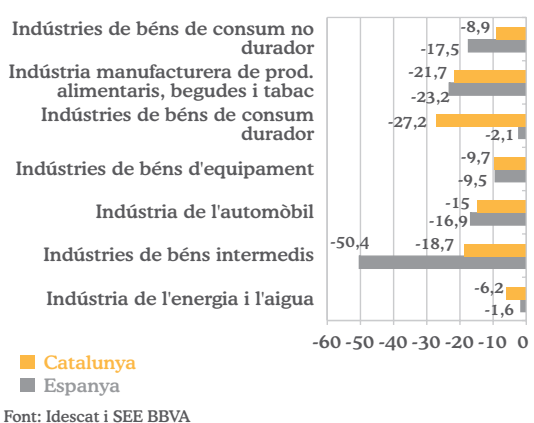
Per components, addicionalment, destaca la forta correcció experimentada, durant el primer semestre, en la inversió de les indústries de béns de consum durador, les que més han patit la caiguda de les vendes, ja que aquestes es veuen més afectades per la pèrdua de confiança dels consumidors i per la major dificultat d'incrementar l'endeutament. En propers trimestres, no obstant, la caiguda podria ser menor, atesa la lleugera millora experimentada per les exportacions, per les condicions de finançament i pel propi clima empresarial, per la perspectiva de relativa millora de les economies europees i per la finalització dels plans d'estímul que, als principals països europeus, han contribuït a recolzar l'activitat al sector de l'automòbil.

Gràfic 3.7.
Clima Industrial i creixement de la FBCF en béns d'equipament

Més lentament evoluciona, en canvi, l'habitatge. Certament, Catalunya es va avançar en la correcció del comportament expansiu del subsector residencial. La caiguda màxima de les transaccions s'assolí a principis de l'any 2008, pràcticament coincidint amb els nivells màxims d'esforç d'accés a l'habitatge, davant d'un comportament d'ajustament molt més lent al conjunt d'Espanya, i ara acumula ja una caiguda més rellevant: entre el semestre que va d'octubre del 2005 a març del 2006, quan s'assolí el màxim de transaccions d'habitatge, i el primer semestre del 2009, la caiguda de les transaccions d'habitatge a Catalunya és del 69%, davant del 51% del conjunt d'Espanya. El comportament de l'obra no residencial, amb un important pes de l'obra pública, tant en grans infraestructures com per la importància del Fons Estatal d'Inversió Local, podria explicar que en l'agregat de la construcció no es detectin diferències apreciables amb el conjunt de l'Estat, que sí podria mostrar la desagregació d'aquest component. L'ajustament dels preus de l'habitatge ha permès que a Catalunya la correcció de l'accessibilitat hagi estat superior (15,7 punts de millora a Catalunya, davant del 14,3 a Espanya, des del màxim). En aquest punt, cal remarcar que l'excés de producció d'habitatges a Catalunya s'ha concentrat, bàsicament, en entorns metropolitans i en habitatges convertibles en primera residència, davant d'altres Comunitats on els habitatges estan molt més especialitzats cap a mercats de segona residència. Aquest fet permet una millor reconversió cap a habitatge d'ús principal, i hauria de permetre que l'ajustament de la formació bruta de capital residencial, tot i continuar, pugui mantenir ritmes d'ajustament lleugerament més suaus. Però el mercat immobiliari sembla no haver tocat fons encara, atesa la quantitat d'habitatges lliures que s'acumulen per a la venda.

Gràfic 3.8.
Inversió industrial (Primer semestre 09)

Tradicionalment l'esforç econòmic que les famílies catalanes han hagut de fer quant a la inversió que suposa la compra d'habitatge ha estat superior donat el major cost del preu del m² a la zona, 2.300€/m² a Catalunya davant dels 1.900€/m² del conjunt espanyol al 2009, i tot i la rebaixa de preus que ha patit el sector darrerament, encara continuen estant per sobre. De fet, l'import mig de les hipoteques concedides a la Comunitat fins el juliol del 2007, darrer mes pel qual es disposa de dades, ha estat un 13% per sobre del capital mig dels préstecs hipotecaris formalitzats al conjunt d'Espanya.

Tornant al sector exterior, el comportament del turisme també suposa una especialitat que ha afavorit Catalunya en els últims mesos. La caiguda de la demanda interna ha reduït el nombre de viatges dels estrangers, però sobretot, ha reduït la durada dels mateixos i, per tant, la distància dels desplaçaments, afavorint en canvi els viatges de curta durada. Així, tot i que la caiguda del nombre de viatgers internacionals a Catalunya és similar a la que s'observa al conjunt d'Espanya, mentre que la davallada de les pernoctacions és molt inferior, recolzada en el turisme interior i de la resta d'Espanya, que s'ha concentrat també en viatges a territoris més propers.

L'evolució del turisme, per tant, tot i negativa, ha permès que el sector exterior en conjunt mostri un perfil relativament suau, en què la important caiguda de les exportacions de béns s'hauria vist compensada, parcialment, per un comportament no tant negatiu del turisme i la forta contracció de les importacions.

... però l'oferta necessita arguments més sòlids per entrar en una via de recuperació

La reducció de la demanda té el seu contrapunt en el comportament de l'oferta, que mostra també un ajustament important durant aquesta crisi. La important correcció de l'Índex de Producció Industrial, ve provocada per la forta caiguda de l'activitat en el subsector dels béns de consum duradors (des d'automòbils i motos fins a electrodomèstics de línia marró o blanca) en què Catalunya té una relativa especialització, afectats tant per la caiguda de la demanda local, espanyola i europea.

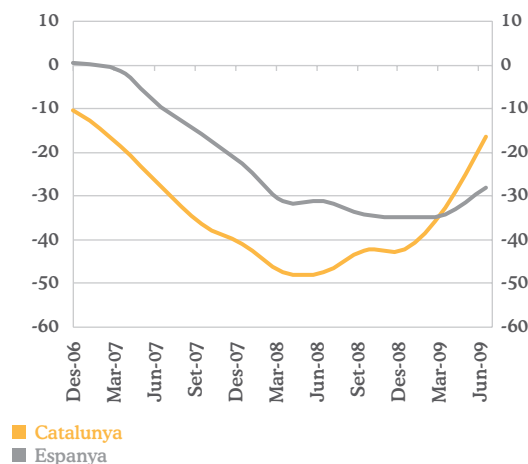
La menor caiguda en el segon semestre de l'activitat real en la indústria no és suficient com per considerar que la recessió en què es troben totes les grans branques hagi finalitzat. Si distingim entre producció de béns de consum i d'equipament, els segons són els que més han patit l'ajustament en termes generals, tant els referents a maquinària, com a elements metàl·lics i material de transport. La caiguda de la producció de béns de consum està protagonitzada pels duradors, donat el canvi de tendència dels consumidors que retarden les decisions de consum posposables com a mesura domèstica anticrisi. A Catalunya el sector més afectat per la reducció d'inversions ha estat el relacionat amb la producció de béns de consum durador, que ha experimentat una caiguda de més del 25% durant el primer semestre del 2009 (un 2% a Espanya), segons les dades facilitades per la Secretaria d'Indústria a Idescat, en tant que el 18% de reducció viscuda a la indústria de béns intermedis catalana suposa el 50% per a la indústria espanyola.

En el sector serveis, en canvi, l'alentiment de l'activitat també s'ha anticipat al que ha succeït en l'economia espanyola, però el relativament millor comportament del turisme durant l'estiu permetria explicar, juntament amb un consum que no reacciona de forma diferencial, que en aquests moments el sector comenci a mostrar menors taxes de caiguda. La recuperació de les economies europees de cara al 2010 hauria de suposar, i així ho preveiem, un avantatge relatiu per a l'economia catalana, que podria veure com el comportament més negatiu d'aquest any es torna en un diferencial lleugerament positiu. Però cal tenir en compte dos condicionants: d'una banda, el creixement europeu serà molt baix, fet que comporta que la millora del sector exterior català serà clarament insuficient per compensar els ajustos interns de l'economia. De l'altra, i com ja s'ha comentat, el marge de millora d'Europa és relativament baix, ja que el seu creixement potencial és menor que el d'altres àrees geogràfiques i per tant, l'especialització de relacions comercials amb Europa hauria de donar pas a una major diversificació si es pretén aconseguir, mitjançant el comerç amb l'estranger, una recuperació duradora del creixement català.

Gràfic 3.9.

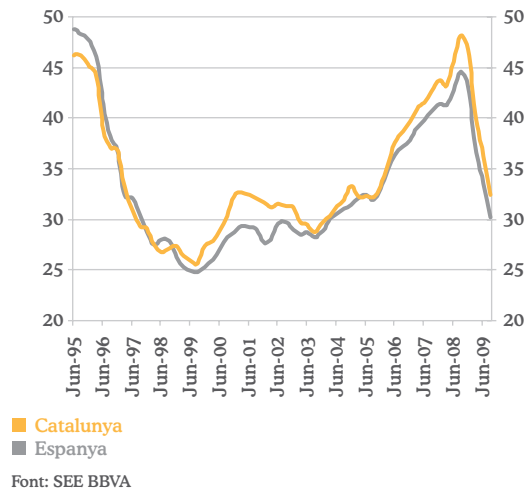
Transaccions de compravenda d'habitatge.

(Taxa de variació interanual, %)

Gràfic 3.10.

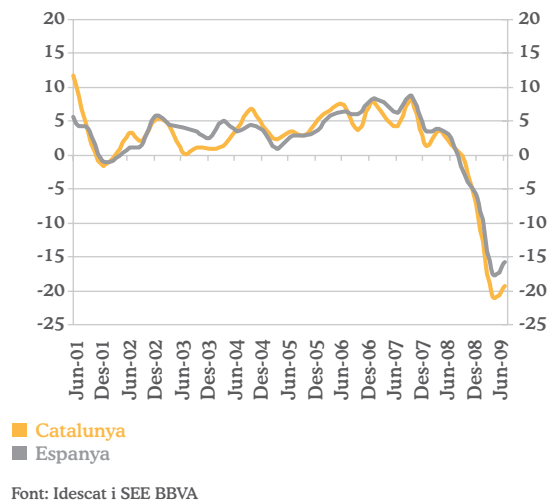
Accessibilitat (bruta, %)

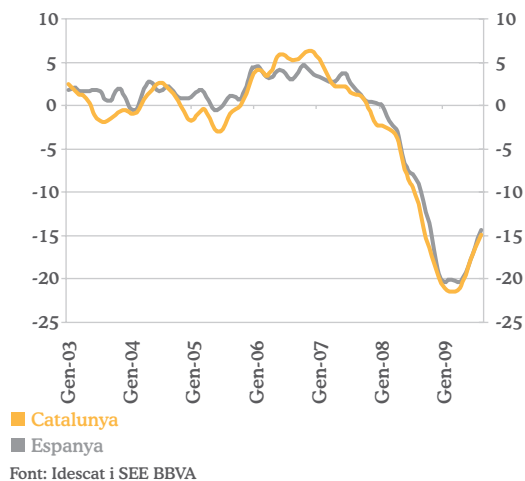
Gràfic 3.11.

Exportacions de béns i serveis

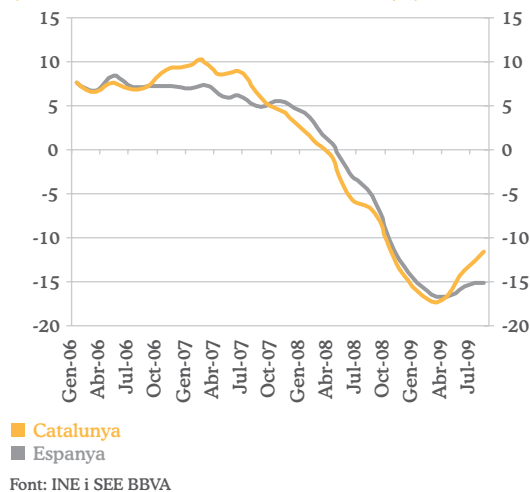
Volum (Taxa de variació interanual, %)

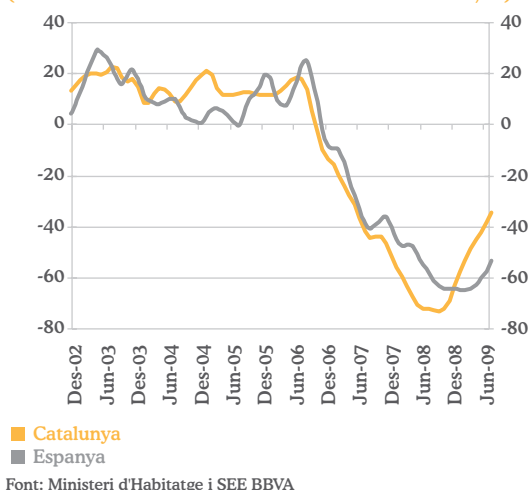
Gràfic 3.12.
Indicador de Producció Industrial
(Variació interanual de la tendència, %)

Gràfic 3.13.
Indicador d'Activitat del Sector Serveis
(Variació interanual de la tendència, %)

Gràfic 3.14.
Evolució dels visats d'obra nova
(Taxa de variació interanual de la tendència, %)

El sector immobiliari continua responent a l'ajustament de la demanda

L'evolució mostrada per les transaccions immobiliàries, amb una forta caiguda iniciada durant el 2006, havia estat centrada, bàsicament, en el comportament de l'habitatge usat. L'impacte de les vendes sobre plànol, que en anys anteriors s'estaven convertint en lliuraments, ha permès que les vendes registrals d'habitatge nou mostressin un ajustament inferior al de l'habitatge usat, tot i que insuficient per reduir el nombre d'habitatges en estoc per als productors. En els últims mesos s'observa un canvi de tendència en el comportament d'aquestes variables, que fan que la caiguda de les transaccions d'habitatge nou sigui superior a la dels usats. En part aquesta reacció és conseqüència d'un major ajustament, en el cas català i d'acord amb les estadístiques oficials, del preu de l'habitatge usat, però també mostra l'esgotament de la cartera d'habitatges ja venuts mitjançant contracte privat, que servia per mantenir una millor evolució de les vendes (entregues i escriptures) d'habitatges nous. En conjunt, no obstant, tant els habitatges nous com els usats mostren ja menors ritmes de caiguda, per dues raons: la caiguda acumulada ja és molt forta, i la millora en preus i tipus d'interès ha corregit substancialment l'accessibilitat a l'habitatge. No obstant, l'evolució continua essent negativa.

Coherentment amb la correcció de la demanda, la caiguda del nombre de visats continua essent important a Catalunya, tot i que l'impuls de l'habitatge protegit, el menor estoc acumulat i l'ajustament previ permeten mostrar ja taxes de caiguda considerablement inferiors a les del conjunt de l'Estat.

Per compensar la pèrdua de dinamisme del sector constructiu privat i suavitzar el seu impacte en l'activitat i l'ocupació, la construcció pública ha esdevingut essencial. Especialment rellevant és el paper de l'Administració Local. Des de la posada en marxa del Fons d'Inversió Local, els 8.000 milions d'euros repartits als ajuntaments han servit per donar un fort impuls al sector constructiu i reduir el nombre d'aturats del sector (en el mes de gener, segons dades del Departament de Treball, 174 mil persones aturades ho eren del sector construcció, i el mes de setembre aquesta xifra s'havia reduït fins 85 mil). Cal veure fins a quin punt es podran mantenir els efectes positius d'aquesta embranzida local, així com si les propostes d'ampliació del *Plan E* pel 2010 contribuiran en el mateix sentit.

El major ajustament de l'economia catalana s'observa també en la reacció mostrada pel mercat laboral. D'acord amb les xifres de l'Enquesta de Població Activa corresponents al tercer trimestre del 2009, a Catalunya s'han destruït en un any 296 mil llocs de treball (1,47 milions a Espanya), fet que suposa que la taxa interanual de caiguda de l'ocupació és lleugerament superior a Catalunya (-8,5% a/a) que al conjunt d'Espanya (-7,3%). De fet, també ho està sent la destrucció acumulada. Des del màxim d'ocupació, aconseguit durant el quart trimestre del 2007 a Catalunya (un trimestre abans a Espanya) la caiguda de l'ocupació és, respectivament, del 9,3% i del 8%. La sobre-reacció relativa que mostra l'ocupació a la crisi reflecteix dues qüestions: la primera, que l'impacte de la crisi és més elevat i brusc en aquesta Comunitat, fet coherent amb els arguments exposats anteriorment, de major exposició a les exportacions amb destinació Europa i de major pes de l'activitat industrial en béns duradors, especialment afectats per la crisi. La segona, el superior ajustament de l'activitat en el sector dels serveis, especialment en el relacionat amb els serveis a empreses. De la mateixa forma que ara afecten amb major cruïra, és previsible que en propers trimestres l'impacte sigui menor, cosa que conduiria a una taxa menor de caiguda de l'ocupació de Catalunya durant el proper any.

Finalment, respecte de l'evolució dels preus, es constata el fenomen d'inflació negativa que s'observa al conjunt d'Espanya. Aquestes dades

negatives reflecteixen, d'una banda, l'ajustament dels preus de l'energia. Sense considerar aquest factor, la inflació espanyola (-1% al setembre) seria del 0%. L'altre aspecte, que pot estar tenint un efecte no menyspreable, és la caiguda de la demanda. Des d'aquest punt de vista, fins i tot considerant que la caiguda del consum privat a Catalunya és lleugerament més lleu que la mostrada pel conjunt de l'economia espanyola, sembla preocupant que el diferencial d'inflació amb aquesta economia hagi recuperat nivells entorn al mig punt percentual. D'aquesta forma la inflació catalana s'equipara amb l'europea (no amb l'espanyola) dificultant els guanys de competitivitat de les empreses catalanes. Aquest efecte és particularment rellevant en moments com els actuals, en què el consumidor mira més el preu dels productes.

Aquest aspecte reforça la necessitat d'avançar en la reducció de les especificitats de producte, facilitant l'obertura del mercat i la introducció de més competència, i d'adoptar amb la major celeritat possible les millores que es deriven de la Directiva de Serveis de la Comunitat Europea.

Perspectives: l'ajustament continuarà en els propers trimestres, però a un ritme més lleu

En perspectiva, l'ajustament més bruscat experimentat per l'activitat, particularment en l'oferta, permet preveure que el diferencial negatiu amb Espanya en termes de PIB podria corregir-se durant el proper any. L'economia catalana manté, però, els reptes derivats dels ajustaments pendents, fet que disminuirà la capacitat de creixement per part de la demanda interna: la sobreinversió de períodes anteriors, el palanquejament financer, els excessos del sector immobiliari i la destrucció d'ocupació continuaran pressionant a la baixa la demanda interna, que serà insuficient davant una millora del sector exterior que s'anticipa minsa com a conseqüència d'una recuperació de les economies europees que tot just permetrà que el creixement de l'UE-12 se situï al voltant de l'1%. En aquest context, la posada en marxa de les reformes estructurals que facilitin un major dinamisme del mercat laboral, i l'apertura de l'activitat empresarial a mercats emergents és clau per garantir que, quan Catalunya iniciï una recuperació, pugui assolir nivells de creixement potencial més propers als de cicles anteriors. Si no es produeixen aquests canvis, com es pot observar en l'article adjunt, les bases de l'economia catalana, amb poc recorregut a l'alça en la taxa d'activitat, amb menor immigració i amb un estoc de capital productiu proper al de les economies punteres europees, s'enfrontarà a un creixement potencial menor.

Taula 3.1. Catalunya. Producte interior brut (PIB pm). Base 2000.

Var. real, a/a, %	2006	2007	2008	2009	2010
PIB	3,8	3,6	0,7	-4,0	-0,8
<i>Demanda</i>					
Consum de les llars	3,9	3,2	-0,3	-4,9	-2,0
Consum públic	4,9	5,5	4,7	5,1	1,8
Formació Bruta de capital	7,5	5,6	-2,4	-14,2	-7,6
Béns d'equipament i altres	7,8	8,9	-0,3	-18,4	-8,5
Construcció	6,4	4,0	-4,6	-9,6	-5,9
Demanda interna (1) (*)	4,8	4,1	-0,2	-5,9	-2,8
Exportacions	6,4	5,0	-1,4	-15,2	0,9
Importacions	7,4	6,0	-5,9	-18,4	-4,5
Saldo exterior (*)	-1,0	-0,5	0,8	2,0	2,0
<i>Oferta</i>					
Agricultura	4,2	-3,5	-1,3	1,0	1,3
Indústria	0,4	1,9	-2,6	-11,0	-2,3
Construcció	6,4	3,6	-3,0	-8,6	-6,0
Serveis	4,8	4,9	2,5	-0,9	-0,2

Font: IDESCAT i BBVA

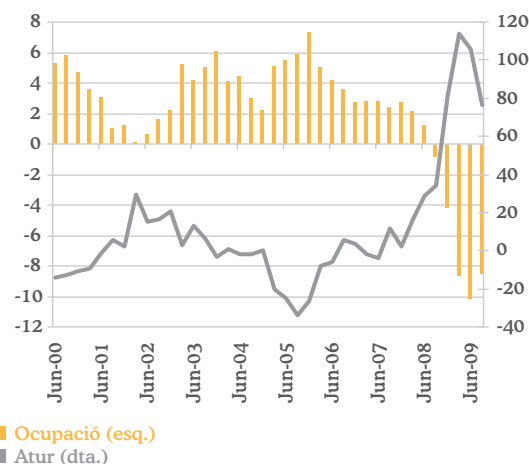
(1) inclou variació d'existències

(*) Aportació al creixement del PIB

Gràfic 3.15.

Catalunya: ocupació i atur

(Taxa de variació interanual, %)

■ Ocupació (esq.)

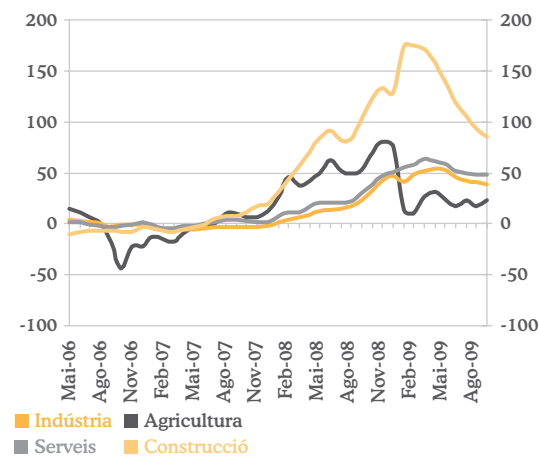
■ Atur (dta.)

Font: INE i SEE BBVA

Gràfic 3.16.

Catalunya: atur per sector

(Taxa de variació interanual, %)

■ Indústria ■ Agricultura

■ Serveis ■ Construcció

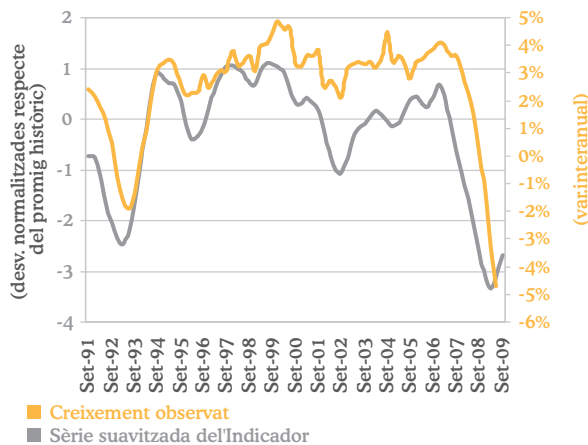
Font: Idescat i SEE BBVA

Requadre 1. Enquesta d'Activitat Econòmica de Catalunya, tercer trimestre del 2009

Els resultats de l'Enquesta d'Activitat Econòmica BBVA¹ del tercer trimestre del 2009 indiquen que l'intens deteriorament registrat en d'altres edicions, en l'opinió sobre el nivell d'activitat econòmica i sobre les perspectives visualitzades per al trimestre següent, ha invertit la seva tendència. Tot i continuar en terreny negatiu, ambdós indicadors mostren que el mínim s'assolí fa ja un any, i que la millora pot considerar-se substancial.

En termes generals, el comportament observat a l'economia real des de l'anterior edició de la publicació confirma allò que ja anticipava l'anàlisi de les expectatives: un intens ajustament des de finals del 2008 quan l'Indicador d'Activitat BBVA² de l'economia catalana presentava els nivells més baixos de tota la seva sèrie històrica, per sota, fins i tot, dels episodis esdevinguts en els anys 1993 i 2002.

Gràfic 1.
Indicador BBVA de l'economia catalana i PIB

Font: Enquesta sobre l'Activitat Econòmica BBVA

En aquest sentit, cal remarcar que aquest indicador mostra, en els últims dos anys, un perfil lleugerament avançat respecte a les dades de PIB publicades, de forma provisional, per l'Idescat. Per tant, la consolidació del moviment alcista actual permet preveure que durant el tercer trimestre l'economia catalana no hauria accelerat addicionalment la seva taxa de caiguda del PIB, fet consistent en un escenari de creixement del PIB en què la part més dura de la crisi s'estaria superant.

¹ Enquesta realitzada trimestralment des de l'any 1991 orientada a conèixer l'opinió dels directors d'oficina de BBVA sobre l'activitat i l'evolució dels principals sectors econòmics a Catalunya a través de preguntes sobre l'evolució de l'activitat econòmica, de la inversió i de l'ocupació, dels preus, de les vendes o de l'exportació, així com de les seves expectatives, essent la mostra actual de 492 enquestats. Per a més informació, veure annex metodològic publicat a Situació Catalunya, Gener 2009.

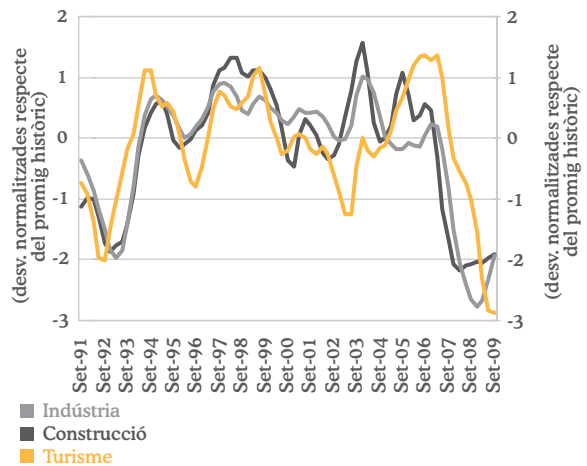
² Indicador sintètic dels resultats de l'Enquesta.

Analitzant els diferents components de l'Enquesta, s'observa una major tendència a l'estabilització en la producció i la inversió industrials, amb més del 20% dels enquestats responen ja que durant el trimestre la situació no ha empitjorat addicionalment. Aquesta lleugera millora en el percentatge de respostes estables, però, no es trasllada a l'ocupació, en què gairebé el 90% continua considerant que s'ha produït un empitjorament respecte a l'any anterior. La millora de la cartera de comandes, pas previ per observar una estabilització del sector, és encara molt mins.

Els serveis mostren també senyals addicionals de lleugera millora, que es reflecteixen tant en el comportament de la inversió com en el del turisme. En canvi, continua la mala situació del sector de la construcció: un 90% dels enquestats assenyalen que continua la caiguda en l'ocupació al sector (tot i els efectes del Pla-E) i un 87%, que es redueix la inversió al sector.

Coherentment amb la caiguda de la demanda, observada en l'evolució negativa de vendes, exportacions i turisme, els preus continuen mostrant pressions a la baixa, i ja només un 9% dels enquestats respon que els preus continuen incrementant-se.

Gràfic 2.
Catalunya, índex de sentiment econòmic per sectors productius
(desviacions normalitzades respecte del promig històric)

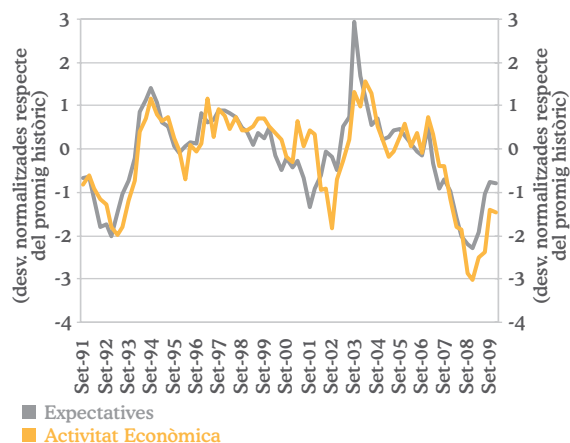

Font: Enquesta sobre l'Activitat Econòmica BBVA

La informació procedent de l'Enquesta per sectors d'activitat és coherent, per tant, amb l'evolució dels indicadors de conjuntura disponibles per a Catalunya: després d'una clara i intensa tendència a la baixa en totes les branques d'activitat, s'arriba a un punt d'inflexió en el darrer trimestre que suposa una modificació en la, fins ara, tendència negativa. La construcció i el turisme

s'estabilitzen a nivells molt baixos, mentre la indústria recupera els nivells de principis de 2008. Però aquest canvi de tendència és encara dèbil, trobant-se molt lluny dels nivells que acompanyarien ritmes de creixement positius.

Gràfic 3.
Catalunya, índex d'activitat econòmica i expectatives empresarials
(desviacions normalitzades respecte del promig històric)

Font: Enquesta sobre l'Activitat Econòmica BBVA

Quadre resum de l'activitat econòmica:

(% de respostes)

(% de respostes)	3r trimestre de 2009			2n trimestre de 2009			3r trimestre de 2008		
	Augmenta	Estable	Baixa	Augmenta	Estable	Baixa	Augmenta	Estable	Baixa
Producció industrial	1	21	78	0	16	84	1	27	72
Cartera de comandes	5	14	81	1	13	87	0	30	70
Nivell d'estocs	38	35	27	40	36	24	39	48	13
Inversió al sector primari	2	65	34	2	66	33	2	69	30
Inversió industrial	0	28	72	0	18	82	0	27	73
Inversió en serveis	5	19	76	1	14	85	8	28	63
Nova construcció	1	12	87	0	8	91	0	6	94
Ocupació industrial	0	10	90	0	8	92	0	34	66
Ocupació en construcció	0	6	93	0	7	93	0	9	90
Ocupació en serveis	1	19	80	1	16	83	8	36	56
Preus	9	47	44	22	48	30	51	46	4
Vendes	1	15	84	1	9	90	1	31	68
Turisme	4	48	48	4	58	38	4	88	8
Exportacions	4	35	60	5	36	58	9	59	31
Activitat Econòmica	1	14	85	1	7	92	0	30	70
Perspectiva per al trimestre vinent	1	27	72	1	16	83	2	18	79

Font: Enquesta sobre l'Activitat Econòmica BBVA

4. Determinants del creixement del PIB potencial a Catalunya

Ana Cristina Mingorance-Arnáiz (mingor.fcee@ceu.es)

Després de la recessió econòmica actual, la capacitat productiva de les economies desenvolupades, i en particular de la catalana, s'ha vist delmada. Factors com un menor creixement de la població en edat de treballar, la reducció en la contribució de la taxa de participació, o menors incentius per a l'acumulació de capital, seran claus per explicar el descens esperat en el creixement potencial. Per tant, en absència de reformes estructurals que incrementin la productivitat o redueixin significativament la taxa d'atur, l'economia catalana convergirà a mig termini cap a un creixement al voltant del 2%, en línia amb el de la resta d'Espanya, i major del que s'observarà en la zona euro.

1. Introducció

Una de les conseqüències de la recessió econòmica que estan travessant les principals economies del món és la revisió a la baixa de les expectatives de creixement del PIB durant els propers anys, i, derivat d'això, del creixement econòmic potencial.

Catalunya no és aliena a aquesta recessió. Per això, les preguntes sobre si haurà de resignar-se a aquest menor creixement, o quines polítiques han d'aplicar-se per aconseguir una recuperació més ràpida, es multipliquen. Per donar una resposta vàlida a aquestes preguntes és necessari conèixer no només quin podrà ser el creixement potencial de Catalunya en els propers anys, sinó també quins factors han resultat fins ara, i podran continuar sent en un futur, fonts d'aquest creixement.

L'objectiu fonamental d'aquest treball és il·lustrar les conseqüències que l'actual crisi econòmica tindrà sobre les principals fonts del creixement a Catalunya. En particular, el treball s'obre amb la descomposició del PIB per càpita com indicador del benestar, la qual cosa permet identificar les variables fonamentals que l'han impulsat fins ara.

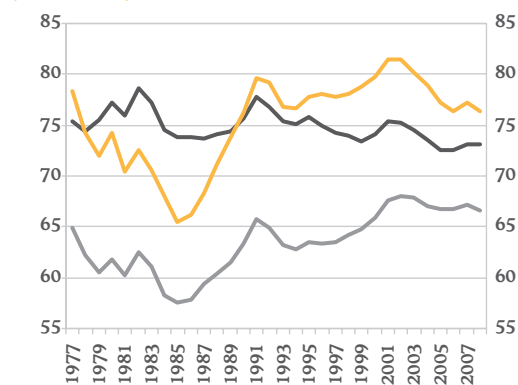
A la tercera secció es realitza una aproximació a la metodologia de comptabilitat del creixement basada en la funció de producció. Al següent apartat, el treball es focalitza en la determinació del creixement del PIB potencial i en l'anàlisi dels factors que s'amaguen darrere d'aquest creixement fins el 2018. Finalment, i seguint la descripció realitzada a BBVA (2008), es presenten els diferents escenaris que es construeixen per a les variables demogràfiques, del mercat de treball i tecnològiques que influeixen en la taxa de creixement de l'output, i que serveixen per projectar el creixement potencial del PIB que es detalla a la cinquena secció.

A la llum dels resultats obtinguts es tanca el treball amb una darrera secció on es recullen les principals conclusions i propostes.

2. El model de creixement a Catalunya fins el 2008

Un indicador habitualment utilitzat per mesurar el nivell de benestar de l'economia és el Producte Interior Brut per càpita (PIB/L). Com s'observa en el gràfic 1, Catalunya, tot i tenir un PIB per càpita inferior al dels Estats Units al llarg de tot el període considerat, ha mantingut un nivell

Gràfic 4.1.
Evolució del PIB per càpita relatiu
USA=100
(1977-2008)

Font: Elaboració pròpia amb dades OCDE i Idescat

superior al de l'economia espanyola, malgrat que durant els darrers anys ha anat perdent l'avantatge que tenia l'any 1996, de més d'un 23%, per a situar-se en poc més d'un 14%. A més a més, no només es posiciona per sobre d'Espanya, sinó també de la UE-12 (veure gràfic 2), respecte a la qual recuperà posicions a causa del significatiu creixement que mostrà Catalunya durant la segona meitat dels 80 (creixement mitjà anual del 5,3% entre 1986 i 1990), i de l'estabilitat mostrada per Europa.

Per poder determinar quins són els factors que han influït en aquest bon comportament del PIB per càpita, és necessari realitzar una descomposició del mateix i analitzar el comportament de cadascun dels factors que poden influir-lo. Així, el PIB per càpita, com es recull a la literatura sobre el creixement econòmic, pot descomposar-se, pels diferents períodes de temps t , de la següent manera:

$$(1) \quad \frac{Y_t}{L_t} \equiv \frac{Y_t}{H_t} \frac{H_t}{L_t^d} \frac{L_t^d}{L_t^s} \frac{L_t^s}{L_t^{15-64}} \frac{L_t^{15-64}}{L_t}$$

en què el PIB per càpita, Y/L , és el producte de: (i) la productivitat de la mà d'obra per hora treballada (Y/H), (ii) la mitjana del número d'hores treballades per persona ocupada (H/L^d) essent L^d el número de persones ocupades, (iii) la taxa d'ocupació (L^d/L^s) essent L^s l'oferta de mà d'obra, (iv) la taxa d'activitat (L^s/L^{15-64}) essent L^{15-64} la població en edat de treballar, i (v) l'estructura de la població del país (L^{15-64}/L) en què L representa la població total. Prenent logaritmes neperians i diferències de primer ordre obtenim l'evolució temporal del creixement del PIB per càpita com a funció dels canvis en les variables esmentades anteriorment:

$$(2) \quad \Delta \ln \frac{Y_t}{L_t} \cong \Delta \ln \frac{Y_t}{H_t} + \Delta \ln \frac{H_t}{L_t^d} + \Delta \ln \frac{L_t^d}{L_t^s} + \Delta \ln \frac{L_t^s}{L_t^{15-64}} + \Delta \ln \frac{L_t^{15-64}}{L_t}$$

Aquesta senzilla descomposició del creixement del PIB per càpita ens permet identificar les variables que han resultat més significatives en el creixement potencial del PIB de Catalunya amb només introduir els valors tendencials de les variables aplicant un filtre HP sobre les sèries originals.

Taula 1. Descomposició de la Taxa de Creixement del PIB Potencial

(Taxa mitjana de creixement anual tendencial, en %)

	ΔY	$\Delta Y/H$	$\Delta H/L^d$	$\Delta L^d/L^s$	$\Delta L^s/L^{15-64}$	$\Delta L^{15-64}/L$	ΔL
1981-1992	3,12	3,06	-0,78	-0,44	0,51	0,48	0,29
1993-2008	3,11	0,75	-0,28	0,39	1,07	0,06	1,11
Valor mig	3,11	1,91	-0,53	-0,02	0,79	0,27	0,70

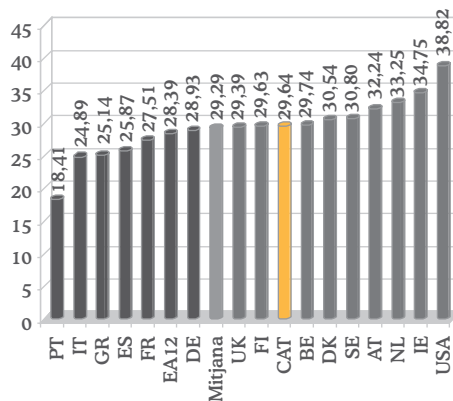
Font: Elaboració pròpia

La taula 1 mostra que, d'entre tots els factors en què podria haver-se recolzat el creixement potencial de Catalunya entre el 1981 i el 2008, la productivitat de la mà d'obra n'ha resultat ser un de determinant en haver aportat més de la meitat del creixement mitjà del període. No obstant, tal com s'observa en la mateixa taula, es poden distingir dos períodes clarament diferenciats, un primer entre el 1981 i el 1992, en què la productivitat de la mà d'obra resulta determinant, i un altre segon, entre el 1993 i el 2008, en què la forta expansió econòmica queda explicada per factors laborals i demogràfics. Aquests últims causats, en part, per la forta immigració que, atreta pel bon comportament del mercat laboral, va créixer a una taxa mitjana anual entre el 1998 i el

Gràfic 4.2.

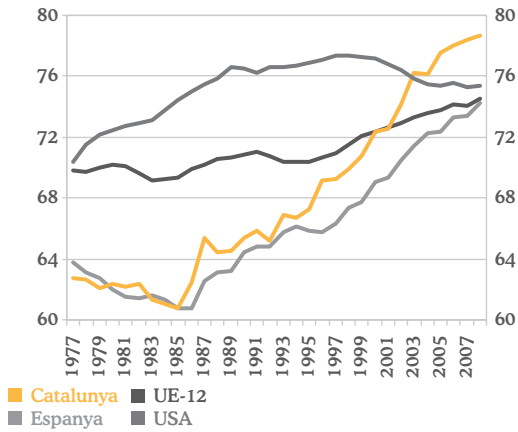
PIB per càpita en milers de dòlars a preus constants

(2008)

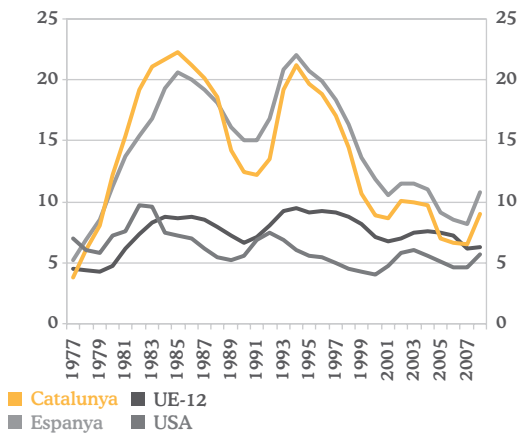
Font: Elaboració pròpia amb dades OECD, INE i Idescat

Gràfic 4.3.
Evolució de la taxa d'activitat, %
(1977 - 2008)

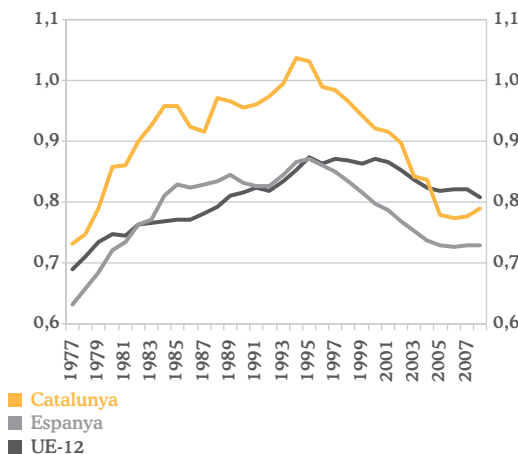
Font: Elaboració pròpia amb dades OCDE i Idescat

Gràfic 4.4.
Evolució de la taxa d'atur, %
(1977-2008)

Font: Elaboració pròpia amb dades OCDE i Idescat

Gràfic 4.5.
Evolució de la productivitat de la mà d'obra per hora treballada USA = 1
(1977-2008)

Font: Elaboració pròpia amb dades OCDE, BdMores i Idescat

2008 de quasi el 40%, destacant l'any 2004, quan l'entrada d'estrangers passà de poc més de 55.000 persones en el 2003 a les quasi 150.000 l'any següent. Els factors laborals (taxa d'activitat i taxa d'atur) mostraren una evolució molt favorable entre el 1993 i el 2008. Així, la taxa d'activitat, recollida en el gràfic 3, va créixer en aquest període a una taxa mitjana anual de l'1,2%, la qual cosa l'ha situat en el 78,7%, molt propera a la dels països amb altes taxes d'activitat com Àustria, Països Baixos, Suècia i Dinamarca i, certament per sobre de les observades als Estats Units i a la UEM. Mentrestant, la taxa d'atur (gràfic 4), després de la forta crisi que afectà Catalunya en el 1992-93, començà una recuperació sense precedents en reduir-se en més de 14 punts percentuals entre el 1994 i el 2007, malgrat que mai ha aconseguit assolir els valors presentats per altres països amb mercats més flexibles, com és el cas dels Estats Units.

El paper que fins ara ha desenvolupat la productivitat de la mà d'obra en el creixement econòmic de Catalunya, així com el fet que, com es descriu a Doménech (2008), només la productivitat del treball resulti ser un factor determinant del creixement del PIB per càpita a llarg termini, porta a preguntar-se quin ha estat el seu comportament entre el 1978 i el 2008, així com de quina manera podem millorar la seva evolució.

En relació amb la primera qüestió, cal dir, com s'observa en el gràfic 5, que Catalunya, igual que Espanya, mostra cert retard respecte a les altres dues grans àrees de comparació: EUA i UE-12, si bé només en els darrers anys la UE-12 ha aconseguit presentar una productivitat superior a la de Catalunya. Entre el 1992 i el 1998, Catalunya va aconseguir situar la seva productivitat per sobre de la dels EUA com a conseqüència del bon comportament mostrat entre el 1977 i el 1994, quan la taxa de creixement de la productivitat va assolir una taxa mitjana anual superior al 3%, davant l'1,15% de l'economia nord-americana. No obstant, la recuperació econòmica de la segona meitat dels 90 es va veure acompanyada de creixements de la productivitat menors a Catalunya, a Espanya i a la UE-12 que als EUA. A primera vista, una possible explicació es troba en l'escassa capacitat d'aquestes àrees, especialment Catalunya i Espanya, per afavorir la recuperació de la productivitat per vies diferents a la de la reducció de les hores treballades. El gràfic 6, que recull l'evolució entre el 1977 i el 2008 de les hores treballades per ocupat, ens indica que, durant el període de més gran creixement de la productivitat de la mà d'obra a Catalunya, la mitjana d'hores treballades mostraren una forta caiguda, conseqüència, per un costat, i com s'assenyala a Doménech, Estrada i González-Calvet (2008), de la diferència en les preferències a ambdós costats de l'Atlàntic respecte de l'oci, i per altra, de la forta imposició sobre les rendes del treball que impera a Europa (veure Prescott 2004). No obstant, a partir de 1994, quan la productivitat comença el seu descens, les hores anuals treballades per ocupat, encara que continuaren reduint-se, ho van fer a un menor ritme.

Aquest comportament de la productivitat ens porta a preguntar-nos pels seus factors determinants, pel que és necessari, abans de continuar avançant en aquest àmbit, recórrer a la descomposició de la productivitat de la mà d'obra.

3. Els determinants de la productivitat de la mà d'obra i del creixement potencial

Per determinar l'evolució a llarg termini del creixement de la productivitat suposarem en primer lloc que en cada període de temps t , la producció total de l'economia està determinada per una funció de producció tipus

Cobb-Douglas amb rendiments constants a escala com la que descriu la següent equació,

$$(3) \quad Y_t = A_t (K_t)^\alpha (h_t L_t^d)^{1-\alpha} \exp\{\beta s_t\},$$

en què Y és el PIB; A , la productivitat total dels factors (*PTF*); K , l'estoc de capital físic; h , la mitjana del número d'hores anuals treballades per empleat; L^d , el número d'ocupats; s , el capital humà per treballador; α i $(1-\alpha)$, les elasticitats de la producció del capital i del treball respectivament (ambdós valors compresos entre 0 i 1); i el paràmetre β (positiu i menor que la unitat), l'elasticitat del producte respecte del capital humà.

A partir de la funció de producció (equació 3), és possible obtenir la productivitat de la mà d'obra per hora treballada com descriu la següent equació

$$(4) \quad \frac{Y_t}{H_t} = \left[\frac{K_t}{Y_t} \right]^\alpha \times A_t^\alpha \times \exp(\beta \times s_t)^{\frac{1}{\alpha}}$$

D'aquesta equació es pot obtenir també la seva taxa de creixement, que depèn del comportament de la *PTF (A)*, de la relació capital-output (*K/Y*) i del capital humà (*s*):

$$(5) \quad \Delta \ln \left[\frac{Y_t}{H_t} \right] = \frac{1-\alpha}{\alpha} \Delta \ln \left[\frac{K_t}{Y_t} \right] + \frac{1}{\alpha} \Delta \ln [A_t] + \frac{\beta}{\alpha} \Delta s_t$$

Substituint l'expressió (5) a la (2) obtenim la següent equació

$$(6) \quad \Delta \ln \frac{Y_t}{L_t} = \underbrace{\frac{1-\alpha}{\alpha} \times \Delta \ln \left[\frac{K_t}{Y_t} \right] + \frac{1}{\alpha} \times \Delta \ln (PTF_t)}_{\Delta \ln \left[\frac{Y_t}{H_t} \right]} + \frac{\beta}{\alpha} \times \Delta s_t + \Delta \ln \frac{H_t}{L_t} + \Delta \ln \frac{L_t^d}{L_t} + \Delta \ln \frac{L_t^s}{L_t^{15-64}} + \Delta \ln \frac{L_t^{15-64}}{L_t}$$

on es recull la descomposició de la taxa de creixement del PIB en funció de la taxa de creixement de totes les variables rellevants, el progrés tecnològic (*A*), l'estoc de capital productiu privat en relació a l'output (*K/Y*), el capital humà (*s*), el terme mitjà de número d'hores que dedica al treball cada persona ocupada (*H/L^d*), el percentatge de persones que participen activament en el mercat de treball i tenen ocupació (*L^d/L^s*), el percentatge d'individus en edat de treballar que participen activament en el mercat de treball (*L^s/L¹⁵⁻⁶⁴*), i la ràtio de població en edat de treballar respecte de la població total (*L¹⁵⁻⁶⁴/L*).

Una simple transformació de l'equació 6 ens permet inferir la taxa de creixement del PIB al llarg del temps *t*

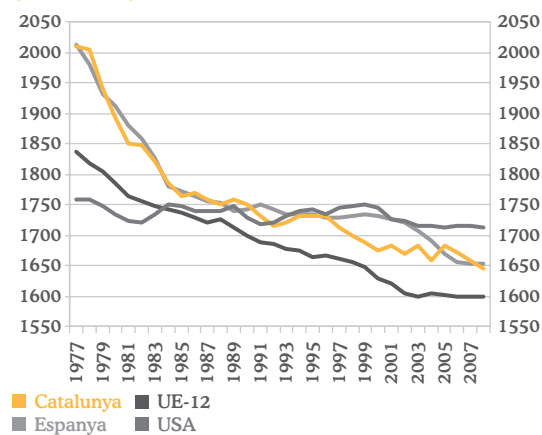
$$(7) \quad \Delta \ln [Y] = \frac{1-\alpha}{\alpha} \times \Delta \ln \left[\frac{K_t}{Y_t} \right] + \frac{1}{\alpha} \times \Delta \ln (PTF_t) + \frac{\beta}{\alpha} \times \Delta s_t + \Delta \ln [h_t] + \Delta \ln [1-u] + \Delta \ln \frac{L_t^s}{L_t^{15-64}} + \Delta \ln [L_t^{15-64}]$$

Per mesurar el capital físic hem recorregut a l'estoc de capital físic productiu privat (*K*), desestimant tant el capital privat no productiu, per la seva baixa incidència en el creixement econòmic, com el capital físic productiu, perquè, com s'assenyala a Lanzas i Martínez (2003), l'elasticitat del PIB respecte del mateix, tot i que positiva, no és estadísticament significativa¹. El gràfic 7 posa de manifest que

¹ Torres-Chacón (2009) situa l'elasticitat del nivell de producció respecte del capital públic, en el cas de l'economia espanyola i per al període 1980-2004, en 0,068, mentre que Mas, Maudos, Pérez i Uriel (1996) la situen en 0,077 per al període 1973-1991, i Delgado i Álvarez (2004), en 0,066 per al període 1980-2001. A aquesta mateixa conclusió arriben els treballs de García-Milà, Mc Guire i Porter (1996) i Evans i Karras (1994), que no troben evidència que el capital públic sigui productiu, amb l'única excepció de la despesa en educació.

Gràfic 4.6.

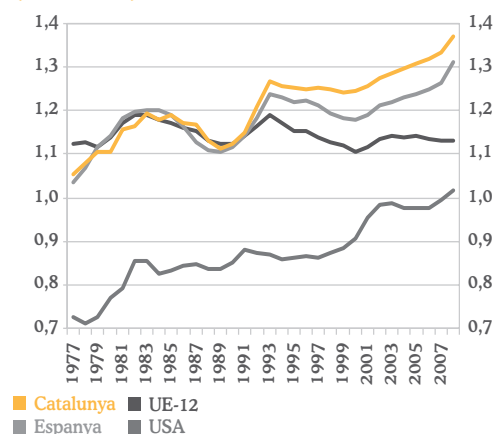
Evolució de la mitjana d'hores treballades a l'any per treballador (1977-2008)

Font: Elaboració pròpia amb dades OCDE i Idescat

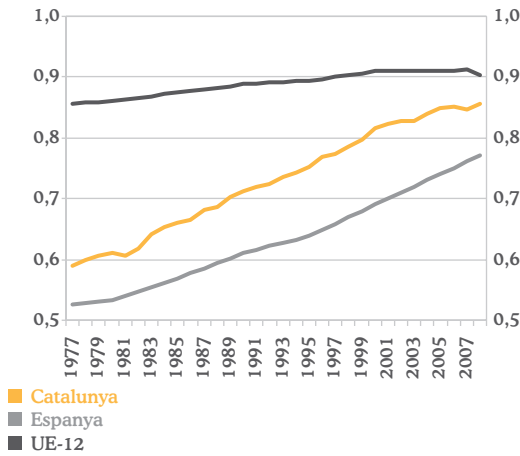
Gràfic 4.7.

Evolució del capital físic en relació al PIB (1977-2008)

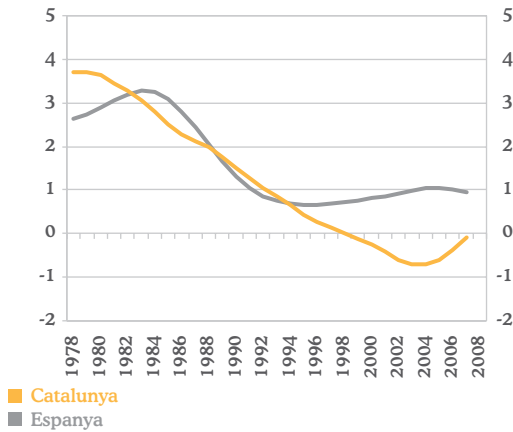
Font: Elaboració pròpia amb dades OCDE i BdMores

Gràfic 4.8.
Evolució del capital humà USA = 1 (1977-2008)

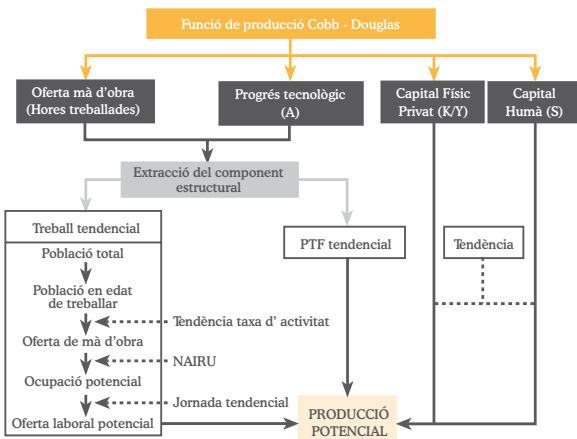
Font: Elaboració pròpia amb dades OCDE i IVIE

Gràfic 4.9.
Evolució del creixement de PTF tendencial, % (1978-2008)

Font: Elaboració pròpia

Figura 1. Esquema per a l'obtenció del PIB potencial a partir de la funció de producció

Font: Mc Morrow i Röger (2007)

Catalunya, igual que Espanya, és una economia intensiva en capital físic, a causa de les rigideses del mercat de treball.

D'altra banda, i en línia amb Doménech, Estrada i González-Calvet (2008), el capital humà (*s*) s'ha mesurat pels anys d'escolarització de la població activa utilitzant-se dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA), que ha permès superar els inconvenients de l'escassetat d'observacions de les dades censals que senyalen Raymond i Roig (2006) i Alonso-Meseguer i Sosvilla-Rivero (2004)². La seva evolució (veure gràfic 8) sembla mostrar que el capital humà és una variable rellevant en el comportament del PIB.

Mentrestant, la PTF, variable no observable que recull tot el que influint en el creixement econòmic no està inclòs en la resta de variables econòmiques analitzades, s'estima mitjançant el residu de Solow³, és a dir, restant al PIB efectiu la contribució que al mateix realitzen tant el treball com el capital. En comparar el creixement de la PTF tendencial a Catalunya i a Espanya (gràfic 9) s'observa que durant l'últim període d'expansió econòmica Catalunya fins i tot ha arribat a mostrar una taxa de creixement de la PTF amb valors negatius. Això és conseqüència de la creixent dependència del model productiu català en l'acumulació de factors (inversió i treball) en sectors de relativa baixa productivitat, que han fet que en terme mitjà, la PTF es trobi en terrenys relativament baixos durant els darrers anys.

Finalment, per poder utilitzar l'equació (7) es necessiten els valors dels paràmetres $1-\alpha$ i β . Respecte del primer, i sota el supòsit que els mercats de productes i factors funcionen en competència perfecta, l'elasticitat de la renda respecte del treball ($1-\alpha$) es pot aproximar per la participació de la remuneració del factor treball en el valor afegit de l'economia. En el nostre cas, hem estimat aquest paràmetre a partir de les sèries de remuneració del treball i de valor afegit brut a preus corrents que ofereix BdMores. El seu valor experimentà un fort creixement fins l'any 1982, any en què comença a estabilitzar-se. Aquesta estabilitat ens porta a considerar-lo fix al llarg del temps, prenent com a referència el seu valor mig a partir del 1980 (0,6268), valor en línia amb les aproximacions recollides en Röger (2006), Denis, Grenouilleau, Mc Morrow i Röger (2006) i Mc Morrow i Röger (2007) que el situen en 0,63 per al conjunt dels Estats membres de la Unió Europea⁴. Per altra banda, en línia amb Fuente i Doménech (2006a), s'ha assignat un valor de 0,05 a l'elasticitat del producte respecte del capital humà (β).

4. Estimació del creixement potencial: escenaris fins al 2018

Per a una avaluació dels factors que resultaran determinants en el creixement potencial de Catalunya durant els pròxims anys, es requereix, com recull la figura 1, introduir com a inputs els valors tendencials dels factors que influeixen en el creixement del PIB, en concret, de l'ocupació potencial de l'economia, que es calcula a partir

² D'entre els sistemes escolars LGE i LOGSE, s'ha optat pel primer, que ens porta a no considerar ni la formació universitària de tercer cicle (màsters i doctorat), ni els coneixements que provenen de la formació no reglada com pot ser la formació continua i permanent dins l'empresa o l'experiència laboral. Aquesta forma de mesurar el capital humà, tot i que és una bona aproximació, deixa de costat, com s'indica a Fuente i Doménech (2006a) i Fuente, Doménech i Jimeno (2005), la qualitat de l'educació, que pot ser tant important en la productivitat com la quantitat d'educació de la població en edat de treballar (Veure Estrada, Pons i Vallés, 2006 i Hanushek i Woessmann, 2009 i 2007).

³ Solow va comprovar que la suma del creixement dels factors productius ponderats per les seves productivitats marginals era inferior al creixement del PIB en el cas d'Estats Units, pel que per satisfer la igualtat esmentada en la funció de producció era necessari incorporar un element residual que des de llavors es coneix com residu de Solow.

⁴ Resultats semblants són els que ofereixen Proietti, Musso i Westermann (2007), que el situen en 0,65 per a l'Àrea Euro, així com Doménech (2008) qui fixa un valor de 0,64 per a l'economia espanyola.

de la taxa d'activitat potencial, de la població en edat de treballar, de la NAIRU⁵ i del número mitjà d'hores treballades; de la PTF tendencial, que s'obté aplicant el filtre HP a la sèrie de progrés tecnològic; i els valors del capital-output i capital humà que, igual que en el cas de la PTF, s'obtenen amb un filtre HP sobre les sèries originals.

Per poder construir l'interval del creixement potencial que presentarà Catalunya en els pròxims anys s'ha seguit la metodologia descrita a BBVA (2008), projectant-se fins a tres escenaris diferents sobre el comportament de les variables que apareixen en la funció de producció i que, un cop incorporades a la mateixa, ens permetran construir un ventall de projeccions alternatives per al creixement potencial, augmentant les probabilitats que se situï en l'interval establert.

Escenaris demogràfics i del mercat de treball

Per a la construcció dels escenaris de població total s'han utilitzat les projeccions de població a curt termini de l'INE. Aquestes projeccions s'han corregit en aquest estudi, evitant la forta dispersió entre el creixement màxim i mínim que resulta de les projeccions originals de l'INE i que distorsionen els resultats en ampliar en excés les bandes de fluctuació del creixement del PIB potencial (gràfic 10).⁶

De la mateixa manera i utilitzant les taxes de creixement proporcionades per l'INE en les seves projeccions a curt termini (gràfic 11), s'han construït els escenaris de la població en edat de treballar.

Projectades les variables demogràfiques, en què s'observa una certa desacceleració a causa, entre d'altres coses, de la caiguda esperada de la immigració, s'han projectat les variables vinculades al mercat de treball, i, més en concret, les taxes d'activitat i d'atur, que ens han servit per construir els escenaris de població activa i ocupada. Per a la projecció de la taxa d'activitat, i per tant de la població activa, s'han utilitzat les estimacions que es recullen a Farré, Sánchez i Navarro (2007)⁷. Per a les projeccions de la població ocupada s'ha recorregut a la taxa d'atur, els valors dels escenaris centrals de les quals per als anys 2009 i 2010 s'han construït a partir de les projeccions d'atur realitzades pel Servei d'Estudis del BBVA per a l'economia espanyola. Per als següents anys s'ha considerat com a supòsit de treball que durant el 2030 la taxa d'atur de Catalunya se situarà en el 6%, lleugerament per sota de la taxa del 6,5% que presentà Catalunya durant el 2007, i en línia amb la que es pot considerar una situació de plena ocupació per a la citada economia, interpolant-se linealment els valors mitjans. Els escenaris superior i inferior s'han construït a partir de l'escenari base, disminuint i augmentant la taxa d'atur d'aquest en un 1% respectivament. A partir d'aquestes taxes d'atur s'han pogut construir els escenaris de la NAIRU, i amb ella les projeccions de la població ocupada de plena ocupació.

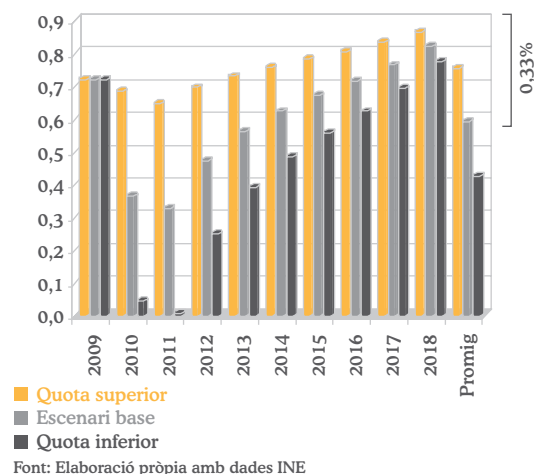
⁵ La NAIRU, o taxa d'atur no acceleradora de la inflació, és la taxa d'atur que, donada l'estructura productiva i la flexibilitat del mercat de treball, ha d'existir en l'economia per tal que la taxa d'inflació no se situï per sobre d'un nivell considerat desitjat. Quan l'economia es troba en NAIRU només existeix atur friccional i estructural, cosa que acostuma a identificar-se amb una situació de plena ocupació.

⁶ La correcció en les quotes superior i inferior de la població total i població en edat de treballar s'han realitzat mantenint sempre la proporció que entre ambdós grups de població es dedueix de les projeccions de l'INE, així com la relació de la distància entre la quota superior i l'escenari base i la quota inferior i l'escenari central.

⁷ Aquests autors recullen fins a quatre escenaris diferents de projecció per a la taxa d'activitat, en períodes quinquennals i fins l'any 2030. La baixa probabilitat que s'acompleixin els supòsits sota els quals s'han construït els dos escenaris inferiors ens ha portat a ignorar-los, acceptant com a quota superior l'escenari "molt alt" presentat en l'esmentat treball que situa la taxa d'activitat en el 2020 en el 80,2%, valor en línia amb la taxa d'activitat que, per a Catalunya, es recull al treball d'Ortega (2008).

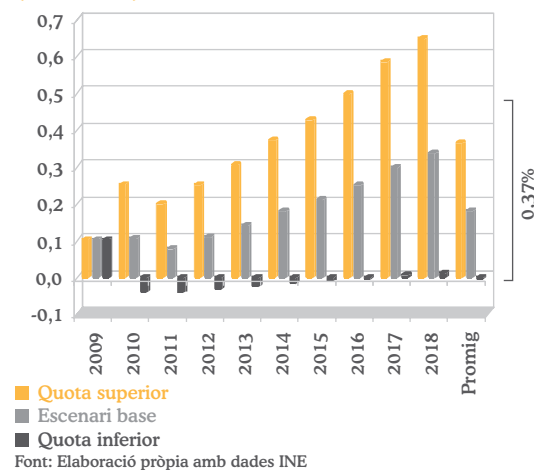
Gràfic 4.10.

Projeccions de l'INE sobre la taxa de creixement de la població total, % (2009-2018)

Gràfic 4.11.

Projeccions de l'INE sobre la taxa de creixement de la població en edat de treballar, % (2009-2018)

Quant a la jornada laboral mitjana, s'assumeix que roman constant des de l'any 2011 en 1.653 hores per any. Així, els tres escenaris d'ocupació defineixen tres escenaris d'hores totals treballades: 5.739 milions d'hores en l'escenari base, 5.511 milions en la quota inferior, i 5.973 milions en la superior.

Els resultats de totes aquestes estimacions les recull de forma resumida la taula 2.

Taula 2.- Escenaris demogràfics i mercat de treball (2018)

	Valors i intervals de confiança en %			Projecció creixement mig anual		
	Esc. Sup.	Esc. Central	Esc. Inf.	Esc. Sup.	Esc. Central	Esc. Inf.
L	7.938.407	7.822.668 (+/- 1,48%)	7.706.928	0,76%	0,59%	0,43%
L⁽¹⁵⁻⁶⁴⁾	5.078.903	4.987.319 (+/- 1,84%)	4.895.735	0,36%	0,18%	-0,004%
L^s/L⁽¹⁵⁻⁶⁴⁾	79,95%	79,12% (+/- 0,83%)	78,28%	0,16%	0,05%	-0,05%
L^s	4.060.498	3.945.717 (+/- 2,88%)	3.832.463	0,52%	0,23%	-0,06%
NAIRU	11,57%	12,6% (+/- 1,03%)	13,63%	0,17%	0,65%	1,08%
L^d	3.590.709	3.448.495 (+/- 4,07%)	3.309.968	0,51%	0,16%	-0,20%
h		1653			2009-2018 (+0,045%) 2009-2011 (+0,156%)	

Font: Elaboració pròpia

El capital humà

Per a la projecció de la dotació de capital humà en l'any base s'ha recorregut a la regressió lineal (equació 8) de la sèrie proporcionada per l'IVIE (Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques), com es descriu a Doménech, Estrada i González-Calvet (2008).

$$(8) \quad \Delta S_t = 0,020 - (0,0073) \times S_{t-1}$$

D'acord amb aquesta equació, l'estat estacionari s'aconseguirà durant l'any 2250, quan el número d'anys mitjans d'escolarització de la població se situarà en els 15,82 en l'escenari base, essent el capital humà en el 2018 d'11,78 anys. Per calcular els escenaris extrems s'ha suposat que, en el millor dels casos, durant l'any 2018 els anys de formació seran els de l'escenari central més 0,25, interpolant-se linealment els valors restants, mentre que la quota inferior s'ha obtingut de forma simètrica a la superior. Els resultats els recull la taula 3.

Taula 3.- Escenaris del capital físic i humà (2018)

	Valors i taxa de creixement mig anual		
	Esc. Sup.	Esc. Central	Esc. Inf.
S	12,03 (1,21%)	11,78 (1,01%)	11,53 (0,83%)
K/Y	1,416 (3,35%)	1,371 (0,063%)	1,326 (-3,22%)
Creixement PTF		0,87% (0,21%)	

Font: Elaboració pròpia

El capital físic

A llarg termini, la relació capital-output tendirà a estabilitzar-se al voltant del seu valor d'estat estacionari, que, seguint la proposta de Fuente i Doménech (2006b), se suposa donat per la següent equació

$$(9) \quad K = \frac{I_{hp}}{g + n + \delta},$$

en què I_{hp} és la taxa d'inversió en capital físic productiu privat (inversió productiva privada mitjana del període 2000-2008), n la taxa de creixement del factor treball (2%), g la taxa de creixement a llarg termini de la PTF i del capital humà (1%), ambdós segons valors proporcionats per Fuente i Doménech (2006b), i δ la taxa de depreciació de l'estoc de capital (8%), en línia amb el valor estimat per Fuente i Doménech (2006a) de 7,86%⁸.

Els valors d'estat estacionari de la relació capital-output dels diferents escenaris els mostra la taula 3.

La productivitat total dels factors

Per a la projecció de la PTF fins al 2018 s'ha adoptat el mecanisme de correcció d'error descrit a Fuente i Doménech (2006b) i Doménech, Estrada i González-Calvet (2008). En concret, la taxa de creixement de la PTF de Catalunya es regressa sobre el seu propi retard i sobre el biaix tecnològic respecte d'Estats Units pel període 1977-2008, la qual cosa suposa l'existència d'una certa difusió internacional del coneixement entre l'economia líder i la resta, tal i com recull Jones (2002).

5. El creixement del PIB potencial i les fons del mateix a Catalunya i a Espanya

Creixement del PIB potencial

Las estimacions realitzades per les diferents variables ens permeten projectar no només l'escenari central de la taxa de creixement del PIB potencial de Catalunya, sinó també els escenaris alternatius que es recullen en el gràfic 12 ombrejats en diferents tonalitats.

L'escassa probabilitat que existeix que es presentin qualsevol dels dos escenaris extrems ens porta a afirmar que, en el 2018, el creixement potencial del PIB se situarà al voltant del 2,2%, essent la quota superior i inferior del 2,7% i de l'1,7%, respectivament. La major incertesa sobre la direcció futura del PIB es fruit del comportament esperat en les variables demogràfiques, que incorporen unes bandes de fluctuació del +/- 9% al creixement de l'escenari base. En contraposició, la menor font d'incertesa es troba en l'evolució dels anys mitjos d'escolarització, en què s'està aconseguint una certa estabilitat.

Així mateix, s'observa, des de l'any 2000, un retrocés important en la taxa de creixement potencial de Catalunya⁹. Aquest fet és també patent en el cas de l'economia espanyola, el creixement potencial de la qual s'ha projectat per al mateix període en el gràfic 13¹⁰. Observant aquest

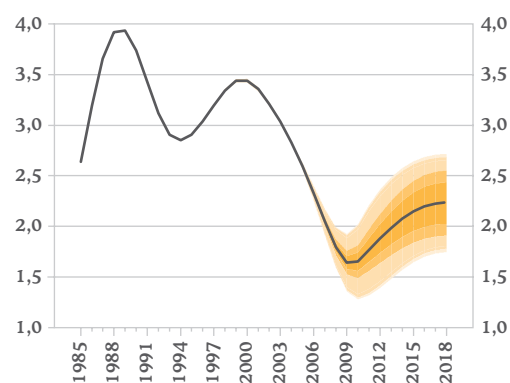
⁸ Per obtenir la taxa de depreciació del capital productiu privat hem recorregut al mètode d'inventari permanent. Veure Núñez i Pérez (2002).

⁹ Aquest fet contrasta amb l'estabilitat del creixement potencial de l'economia nord-americana que queda explicada pel creixement estable de la productivitat de la mà d'obra, fruit del seu lideratge tecnològic.

¹⁰ Les projeccions del creixement potencial de l'economia espanyola recollides a BBVA (2008) s'han revisat per recollir l'efecte de l'actual recessió econòmica.

Gràfic 4.12.

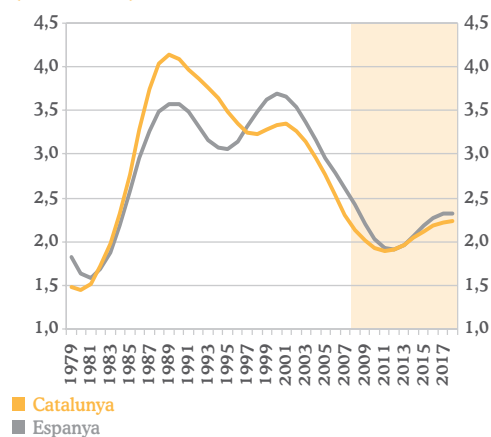
Projeccions de la taxa de creixement del PIB potencial, % (1978-2018)

Font: Elaboració pròpia

Gràfic 4.13.

Creixement potencial de Catalunya i Espanya, l'escenari base, % (1978-2018)

Font: Elaboració pròpia

gràfic, es pot afirmar que Catalunya i Espanya han seguit sendes similars de creixement potencial amb lleugeres diferències en les quanties, fet que pot explicar-se, entre d'altres factors, pel creixement de la PFT, lleugerament més estable en el territori nacional, especialment a partir de principis dels 90.

Contribucions al creixement del PIB potencial

Tan important com conèixer la taxa de creixement potencial del PIB és saber quins són els factors que influeixen en el mateix, atès que d'aquesta forma podrem conèixer les variables sobre les quals es podrà actuar per afavorir el creixement econòmic.

De les previsions de la taula 4 s'infereix que en els pròxims anys una part important del creixement econòmic, com va succeir a la dècada dels 80 i començament dels 90, recaurà en la productivitat de la mà d'obra, fet assenyalat per Estrada, Pons i Vallés (2006). De fet, i en comparació amb la recuperació de l'anterior recessió econòmica, en l'actual, el paper desenvolupat per la productivitat de la mà d'obra serà, si és possible, més destacat. Així, entre 1993 i 2008, la productivitat de la mà d'obra va cobrir poc més del 24% del creixement potencial del període mentre que en la recuperació de l'actual crisi, la part del creixement potencial que serà cobert per la productivitat de la mà d'obra pujarà al 50,64%, molt per sobre de les aportacions de la resta de variables.

Taula 4. Descomposició de la Taxa de Creixement del PIB Potencial de Catalunya

(Taxa mitjana de creixement anual tendencial, en %)

	ΔY	$\Delta Y/H$	$\Delta H/L^d$	$\Delta L^d/L^s$	$\Delta L^s/L^{15-64}$	$\Delta L^{15-64}/L$	ΔL
1981-1992	3,1	3,1	-0,8	-0,4	0,5	0,5	0,3
1993-2008	3,1	0,8	-0,3	0,4	1,1	0,1	1,1
2009-2018							
<i>Senda Central</i>	2,0	1,1	-0,1	0,1	0,6	-0,4	0,8
<i>Senda Superior</i>	2,3	1,1	-0,1	0,1	0,6	-0,3	0,9
<i>Senda Inferior</i>	1,8	1,1	-0,1	0,1	0,5	-0,4	0,6

Font: Elaboració pròpia

Tala 5. Descomposició de la Taxa de Creixement de la Productivitat de Catalunya

(Taxa mitjana de creixement anual tendencial, en %)

Senda Central	$\Delta Y/H$	$\Delta K/Y$	$\Delta \text{Capital Humà}$	ΔPTF
1981-1992	3,06	0,63	0,18	2,26
1993-2008	0,76	0,71	0,14	-0,09
2009-2018	1,09	0,34	0,08	0,66
Senda Superior	$\Delta Y/H$	$\Delta K/Y$	$\Delta \text{Capital Humà}$	ΔPTF
1981-1992	3,06	0,63	0,18	2,26
1993-2008	0,72	0,71	0,14	-0,13
2009-2018	1,12	0,44	0,13	0,55
Senda Inferior	$\Delta Y/H$	$\Delta K/Y$	$\Delta \text{Capital Humà}$	ΔPTF
1981-1992	3,06	0,63	0,18	2,26
1993-2008	0,78	0,71	0,11	-0,04
2009-2018	1,08	0,16	0,07	0,85

Font: Elaboració pròpia

Realitzades aquestes primeres valoracions, s'ha de preguntar pel factor que ha sigut, i serà, determinant en el creixement de la productivitat

potencial, detallant-se les contribucions del capital humà, el capital-output i la PTF, sobre la productivitat de la mà d'obra tant en la senda central com en els casos de l'escenari superior i inferior.

De la taula 5 destaca per un costat que el capital humà manté al llarg del període d'estudi una contribució positiva al creixement, encara que aquesta sigui cada cop menor, i per l'altre, que el paper desenvolupat pel capital-output caurà significativament durant els pròxims anys. Aquest fet és conseqüència, fonamentalment, del retrocés que, fruit de la crisi, experimentarà l'acumulació del capital. Aquest procés es veurà influenciat pel redimensionament que s'espera en el sector immobiliari, però també es veuran les conseqüències de factors tals com el menor creixement esperat dels principals socis comercials de l'economia catalana, un entorn menys favorable per accedir al finançament o el procés de despallanquejament a què es veuran sotmesos diversos agents privats durant els pròxims anys.

Finalment, l'altra tendència que s'infereix de la taula 5 es relaciona amb les aportacions de la PTF, que arriben a una mitjana del 46,18% durant el període en qüestió. Encara més, la contribució de la PTF al creixement de la productivitat per hora s'intensificarà durant els pròxims anys, a diferència d'allò observat en el període immediat anterior a aquesta crisi (1993-2008). Aquest fet s'explica, en bona mesura, pel procés de reestructuració que observarà l'economia catalana, amb una caiguda intensa en la contribució del factor treball al creixement. D'aquesta manera, la redirecció de recursos cap a sectors i empreses més productives com a conseqüència de l'ajust en parts importants de l'estructura de l'economia catalana (immobiliari), portarà com a conseqüència un increment en la contribució de la productivitat com a font de creixement.

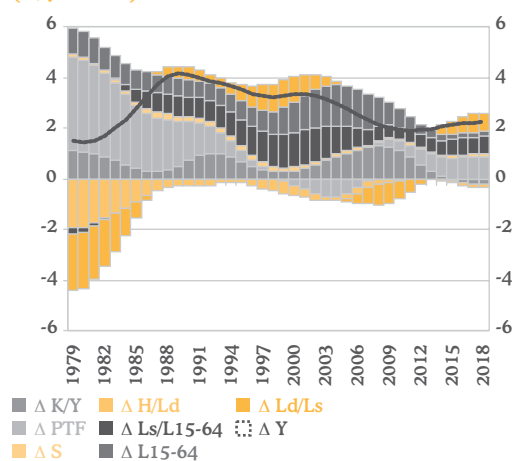
Una anàlisi una mica més detallada de les contribucions dels diferents components al creixement potencial del PIB es mostra, per al cas de Catalunya, en el gràfic 14, mentre que en el gràfic 15 s'ofereixen aquestes mateixes contribucions, any rere any, per a Espanya. De la comparació d'ambdós gràfics es dedueix, en primer lloc, que tant Catalunya com Espanya presenten una taxa de creixement potencial mitjà, al llarg del període considerat, al voltant del 2,7%, al temps que el seu perfil resulta ser molt similar. No obstant, els factors que han contribuït al seu comportament presenten intensitats diferents en una i altra àrea. Així, mentre el progrés tecnològic ha arribat a tenir contribucions negatives al creixement en el cas de Catalunya, no ho ha fet mai en el cas d'Espanya.

En relació amb la contribució de la mitjana d'hores treballades, i encara que tant a Espanya com a Catalunya aquesta ha estat sempre negativa, cal mencionar en referència a la seva quantia que, en general, ha sigut major en el cas d'Espanya. Quelcom semblant pot dir-se de la ràtio capital-output i de les variables demogràfiques i del mercat de treball que, en ambdues àrees, han contribuït al creixement amb el mateix signe al llarg del període d'estudi. De la mateixa manera es comporta el capital humà, amb contribucions positives encara que reduïdes, perquè en cap moment aquest factor contribueix al creixement en més d'un 10%, conseqüència, potser, com assenyalen Fuente i Doménech (2006b), d'un problema de mesura en el seu nivell.

Finalment, entre el 2009 i el 2018 la PTF adquirirà, com es manifesta a Doménech (2008), el protagonisme demandat en el creixement potencial, tant a Espanya com a Catalunya, amb una contribució mitjana anual per al període del 32% en el cas de Catalunya i del 50% en el d'Espanya.

Gràfic 4.14.

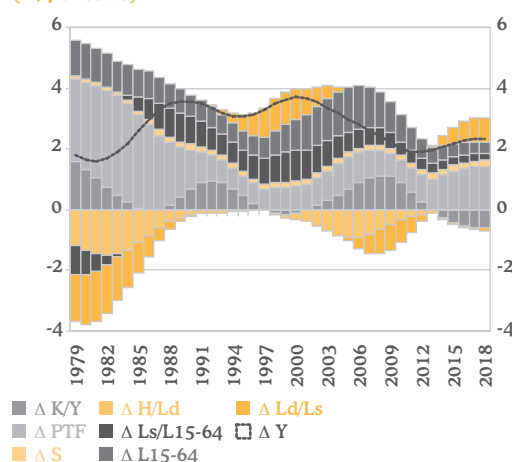
Contribucions al creixement potencial de Catalunya, % (1978-2018)

Font: Elaboració pròpia

Gràfic 4.15.

Contribucions al creixement potencial d'Espanya, % (1978-2018)

Font: Elaboració pròpia

6. Resultats i recomanacions

Com a conclusions essencials d'aquest treball cal assenyalar que, en primer lloc, en comparació amb el conjunt d'Espanya, Catalunya sembla ocupar posicions de capçalera, la qual cosa es dedueix pel seu alt nivell de benestar. Aquest fet no es presenta de manera aïllada atès que altres variables semblen mostrar el mateix. Entre elles destaca la taxa d'activitat, variable que després del retrocés dels anys 70 sembla haver recuperat posicions col·locant-se fins i tot per davant d'USA i de la Zona Euro.

Quant als resultats de l'exercici de projecció, cal dir en primer lloc que, en absència de reformes estructurals, i fruit de la caiguda de la inversió i el reajustament del sector immobiliari, les taxes de creixement potencial dels pròxims anys seran més baixes que les presentades al llarg dels anys 80 i 90. I en segon lloc, que la major incertesa sobre el creixement futur provindrà de l'evolució de les variables demogràfiques i del mercat de treball, en què s'observa un cert estancament, fet que, unit al seu creixement limitat en el llarg termini, fan que la productivitat de la mà d'obra adquireixi un paper protagonista en el creixement econòmic futur. Tant és així que del creixement mitjà anual previst per al període 2009-2018 (2,05% en l'escenari base) s'estima que quasi l'1,10% procedirà de la productivitat de la mà d'obra.

La rellevància de la productivitat de la mà d'obra radicarà fonamentalment en el progrés tecnològic, que previsiblement recuperarà el signe positiu amb què habitualment ha participat aquest factor en el creixement de Catalunya. No obstant, encara estem lluny d'aconseguir que les seves contribucions al creixement assoleixin valors propers als mostrats pels Estats Units, pel que es fa precis implementar amb urgència mesures encaminades a reduir el gap tecnològic amb els líders mundials. Crear un entorn econòmic estable, competitiu i favorable a la inversió i la innovació empresarial, i aplicar polítiques que no només augmentin la despesa en I+D+i, sinó que ho facin d'una manera eficient, millorant l'organització empresarial, són, com ja posaren de manifest Röger, Varga i Veld (2008) així com Gual, Jódar i Ruiz (2006), mesures necessàries.

A més a més, i per millorar la productivitat de la mà d'obra, és possible actuar sobre el capital humà, i no només sobre la quantitat d'anys de formació, sinó també, com recull Doménech (2008), sobre la seva qualitat. Aquestes últimes mesures són, fins i tot, més importants que les primeres, ja que en actuar directament sobre el progrés tecnològic contribuiran en major mesura al creixement econòmic.

Si bé la inversió i la productivitat de la mà d'obra, especialment la PTF, són les variables que hauran d'aparèixer en les agendes polítiques dels pròxims anys, també és possible impulsar la recuperació del creixement potencial amb reformes estructurals sobre el mercat del treball que el dotin de flexibilitat i dinamisme. Potenciar la mobilitat geogràfica i funcional dels treballadors, reduir l'elevada temporalitat, millorar l'eficiència dels Serveis Públics d'Ocupació, i potenciar les polítiques actives que actuïn d'una manera més directa sobre l'atur són algunes de les mesures a tenir en compte.

Totes aquestes consideracions suggereixen que, encara que Catalunya és una economia en general ben posicionada, tant quan es compara amb la resta de Comunitats Autònomes espanyoles com quan es fa amb les principals potències mundials, és possible impulsar el creixement amb mesures adequades sobre la inversió, el mercat de

treball i la productivitat de la mà d'obra. En aquest sentit, accelerar l'adopció de les reformes estructurals necessàries marcaria les bases per al creixement econòmic sostenible a llarg termini.

7. Referències

- Alonso-Meseguer, J. i Sosvilla-Rivero, S. (2004), "El capital humano en España: una estimación del nivel de estudios alcanzado", *Documento de trabajo de FEDEA n° 2004-08*, maig 2004.
- BBVA (2008), "Crecimiento del PIB potencial en España 2008-2015", *Situación España nov 2008*, pp 25-33.
- Delgado, M^a. J. i Álvarez, I. (2004), "La contribución de las políticas de inversión en capital público y humano al crecimiento de la productividad en la UE-15", *Estudios de Economía Aplicada vol. 22 (2)*, pp 273-288.
- Denis, C.; Grenouilleau, D.; Mc Morrow, K.; Röger, W. (2006), "Calculating potential growth rates and output gaps: a revised production function approach", *Economic papers n° 247*, Comissió Europea.
- Doménech, R. (2008), "La evolución de la productividad en España y el capital humano", *Documento de trabajo n° 141/2008*, Laboratori d'Alternatives.
- Doménech, R.; Estrada, A. i González-Calvet, L. (2008), "El potencial de crecimiento de la economía española", a J. Velarde i J. M. Serrano (coord.), *La España del Siglo XXI*.
- Estrada, A.; Pons, A.; Vallés, J. (2006), "La productividad de la economía española: una perspectiva internacional", *Información Comercial Española n° 829*, març-abril 2006, pp 7-25.
- Evans, P. i Karras, G. (1994), "Is government capital productive? Evidence from a panel of seven countries", *Journal of Macroeconomics vol. 16, n° 2*, pp. 271-279.
- Farré, M.; Sánchez, J. A.; Navarro, M. (2007), "Proyecciones de población activa 2015-2030: metodología y resultados", *Instituto de Estadística Catalán*, març 2007.
- Fuente, A., Doménech, R., (2006a), "Capital humano, crecimiento y desigualdad en las regiones españolas", *Moneda y crédito n° 222*, pp13-78.
- (2006b), "Human capital in growth regressions: how much difference does data quality make?", *Journal of the European Economic Association vol. 4 (1)*, pp 1-36.
- Fuente, A., Doménech, R., Jimeno, J. F. (2005), "Capital humano, crecimiento y empleo en las regiones españolas", *Documento de Economía de la Fundación Caixa Galicia*.
- García-Mila, T.; Mc Guire, T. J. i Porter, R. H. (1996), "The effect of public capital in state-level production functions reconsidered", *Review of Economics and Statistics vol. 78, n° 1*, pp. 177-80.
- Gual, J.; Jódar, S.; Ruiz, A. (2006), "El problema de la productividad en España. ¿Cuál es el papel de la regulación?", *Documento de economía la Caixa n° 01*. La Caixa.
- Hanushek, E. A. i Woessmann, L. (2009), "Do Better Schools Lead to More Growth? Cognitive Skills, Economic Outcomes, and Causation," *Working paper of NBER n° 14633*, NBER.
- (2007). "The role of education quality for economic growth," *Working paper de la serie Policy Research of World Bank n° 4122*, Banc Mundial.
- Idescat (2009), *Encuesta de Población Activa*. (<http://www.idescat.cat/treball/epa>)
- INE (2009a), *Cifras oficiales de población. Padrón municipal* (http://www.ine.es/inebmenu/mnu_cifraspob.htm)
- INE (2009b), *Proyecciones de población a corto plazo. Resultados 2008-2018* (http://www.ine.es/inebmenu/mnu_cifraspob.htm)
- INE (2009c), *Contabilidad Nacional de España* (http://www.ine.es/inebmenu/mnu_cuentas.htm)
- INE (2009d), *Contabilidad Regional de España* (http://www.ine.es/inebmenu/mnu_cuentas.htm)
- IVIE (2009), *Sèries de Capital Humà a Espanya i la seva distribució provincial* (<http://www.ivie.es/banco/capital.php>)
- Jones, Ch. I. (2002), "Sources of U.S. economic growth in a world of ideas", *American Economic Review vol. 92 (1)*, pp. 220-239.
- Konuki, T. (2008), "Estimating potential output and the output gap in Slovakia", *Working paper of IMF n° 08/275*, Fons Monetari Internacional.
- Lanzas, J. R. i Martínez, D. (2003), "El capital público y privado como determinante del crecimiento industrial en las regiones españolas", *Cuadernos de CC.EE. y EE. n° 44-45*, pp 99-111.
- Mas, M.; Maudos, J.; Pérez, F. i Uriel, E. (1996), "Infraestructures and productivity in the Spanish regions", *Regional Studies vol. 30*, pp 641-649.
- Mc Morrow, K. i Röger, W. (2007), "La estimación y los usos del concepto de tasa de crecimiento potencial: Perspectiva general de la metodología de la función de producción que utiliza la Comisión Europea", *Papeles de Economía Española n° 111*, pp 80-98.

- Ministeri d'Economia i Hisenda (2008), *Base de dades regionals de l'economia espanyola BD.MORES*, Direcció General de Pressupostos del Ministeri d'Economia i Hisenda. (http://www.igae.meh.es/SGPG/Cln_Principal/Presupuestos/Documentacion/)
- Núñez, S. i Pérez, M. (2002), "Estimación de los stocks de capital productivo y residencial para España y la UE", *Boletín económico del Banco de España*, octubre 2002, pp 65-72.
- OECD (2008), *Economic Outlook n° 84. Annual and Quarterly data*, OECD.
- Ortega, L. (2008), "Una proyección de tasas de actividad por Comunidades Autónomas 2006-2021", *Documento de trabajo del Instituto Nacional de Estadística 3/08*, setembre 2008.
- Prescott, E. C. (2004), "Why do Americans work so much than Europeans?", *Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review*, vol 28, n°1, pp 2-13.
- Proietti, T.; Musso, A. i Westermann, T. (2007), "Estimating potential output and the output gap for the Euro Area: a model-based production function approach", *Empirical economics vol. 33 (1)*, pp 85-113.
- Raymond, J. L. i Roig, J. L. (2006), "La dotación de capital humano en la economía española", *Información Comercial Española n° 829*, març-abril 2006, pp 67-91.
- Röger, W. (2006), "The production function approach to calculating potential growth and output gaps estimates for member states and the US", *DG-ECFIN abril 2006*. Comissió Europea.
- Röger, W., Varga, J. i Veld, J. (2008), "How to close the productivity gap between the US and Europe: A quantitative assessment using a semi-endogenous growth model", *Paper presentado a la 5th DG ECFIN Annual Research Conference de la Comisión Europea (Boosting growth and productivity in an open Europe: The role of international flows of goods, services, capital and labour)* celebrat els dies 16/10/2008 - 17/10/2008. (http://ec.europa.eu/economy_finance/events/2008/20081016/roger_p.pdf)
- Torres-Chacón, J. L. (2009), "Capital público y crecimiento económico en España 1980-2004", *Hacienda Pública Española n° 188 (1/2009)*, pp 31-53.

5. Anàlisi provincial: Lleida

A les dues darreres publicacions del Situació Catalunya s'ha fet una detallada anàlisi econòmica de les províncies de Tarragona i Girona. La rellevància de l'anàlisi provincial de Catalunya s'ha posat de manifest a la llum de la marcada heterogeneïtat econòmica evidenciada en aquestes publicacions. En la conjuntura actual, caracteritzada per un menor deteriorament de l'activitat a Espanya que l'experimentat a principis de l'exercici econòmic, i una recuperació global en marxa, tot i que encara amb una incertesa elevada, es fa més latent la importància de l'anàlisi provincial. La sortida de la crisi es postergarà fins a finals del 2010 a Espanya, i molt probablement, com es posa de manifest a l'últim *Situación España*, s'observarà una marcada heterogeneïtat regional durant aquest procés.¹ Les diferències estructurals entre les diferents províncies catalanes, juntament amb l'evolució diferencial dels indicadors de conjuntura, són, per tant, un element important a tenir en consideració per determinar l'evolució a curt i mitjà termini tant de les economies provincials com de l'economia catalana en el seu conjunt. En aquesta publicació presentem l'anàlisi econòmica de la província de Lleida.

Lleida, pes relatiu constant en l'economia catalana i espanyola ...

La província de Lleida, amb gairebé 425.000 habitants en 2008, representa el 7,9% i el 0,9% de la població catalana i espanyola, respectivament. El pes de la població lleidatana respecte a Catalunya i Espanya es va incrementar només de forma moderada en els darrers anys a causa d'un creixement demogràfic en línia amb el promig de Catalunya i del conjunt d'Espanya fins a finals de 2003. Des de llavors, la província ha experimentat un creixement de la seva població superior al registrat a Catalunya i a Espanya com a conseqüència dels intensos fluxos migratoris. En aquest sentit, el creixement de la població estrangera durant el període 1997-2007 explica el 93,3% del creixement demogràfic lleidatà, davant el 80,8% de Catalunya i el 73,3% d'Espanya. Aquest últim increment poblacional, no obstant, no ha estat suficient per alterar de forma significativa el pes de la població lleidatana a Catalunya i a Espanya.

Quant al Producte Interior Brut (PIB), el pes de l'economia lleidatana en relació tant amb Catalunya com amb Espanya s'ha mantingut relativament constant, amb una lleugera tendència a la baixa. Durant el 2006, últim any amb dades disponibles per a la província, l'economia de Lleida representava l'1,1% del PIB espanyol i el 5,7% del PIB català. En conjunt, aquestes tendències indiquen que el nivell de benestar relatiu de la província ha disminuït en els darrers anys, situant-se per sota del terme mitjà català, tot i que per sobre dels nivells observats en el conjunt d'Espanya. Així Lleida tenia en 2006 un PIB per càpita de 25.840 euros, davant els 26.291 euros de terme mitjà de Catalunya i els 22.290 euros d'Espanya.

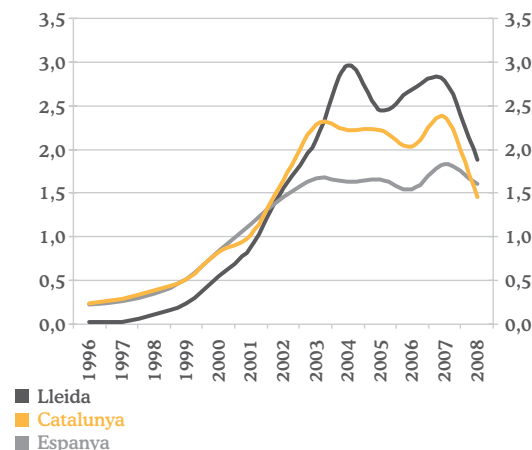
... i una estructura productiva en què destaca el pes de l'Agricultura, els Serveis i la Construcció

Com és propi d'una economia desenvolupada, el sector amb major pes en l'estructura productiva de la província de Lleida és el sector serveis, que suposa el 64% del Valor Afegit Brut (VAB). Per ordre de

Gràfic 5.1.

Lleida, creixement de la població

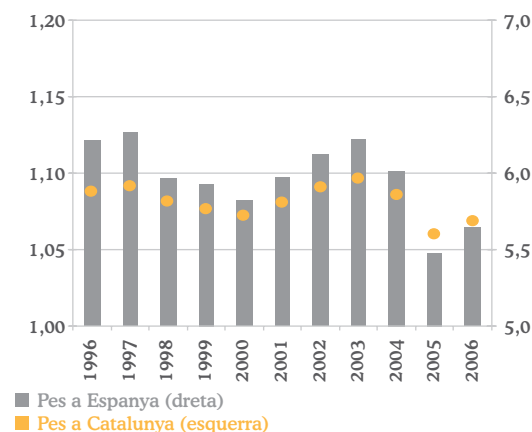
(Taxa de variació interanual, %)

Font: INE, Idescat i SEE BBVA

Gràfic 5.2.

Lleida, importància relativa en el PIB, %

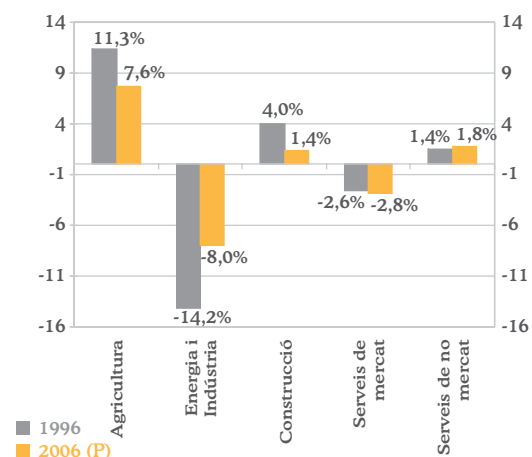

Font: INE i SEE BBVA

Gràfic 5.3.

Lleida, estructura productiva

(Diferencial amb el terme mitjà català, %)

Font: INE i SEE BBVA

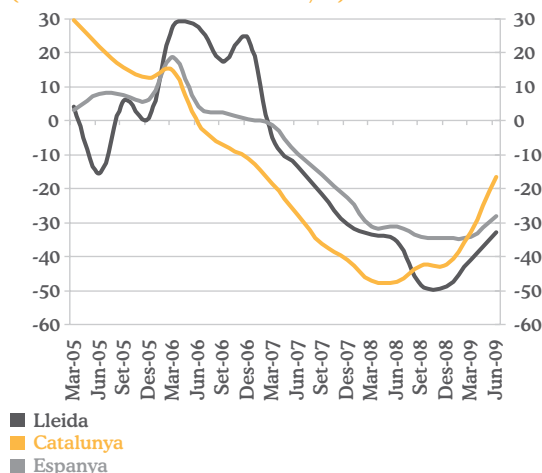
¹ Veure detalls a "La heterogeneïtat regional ante la crisis económica", Situación España de noviembre de 2009: http://serviciodeestudios.bbva.com/KETD/fbin/mult/0911_situacionespana_tcm346-204668.pdf?ts=5112009

Quadre 5.1. Lleida, pes a Espanya i a Catalunya

	A Espanya	A Catalunya
PIB (%) (2000-2006)	1,1%	5,8%
Població (%) (2003-2008)	0,9%	7,7%
Ocupació (%) (2003-2008)	1,0%	5,6%
Exportacions (%) (2003-2008)	0,6%	2,3%
Sector Turístic (%) (2003-2008)		
Durant tot l'any		
Viatgers	1,1%	6,6%
Pernoctacions	0,8%	6,2%
Durant la temporada d'hivern		
Viatgers	1,6%	10,2%
Pernoctacions	1,4%	11,9%
Sector de la Construcció (%)		
Construcció (2000-2006)	1,3%	7,8%
Licitació Pública (2003-2008)	1,0%	6,3%
Visats d'Edificis (2003-2008)	0,9%	8,4%
Construcció no residencial	0,8%	15,3%
Visats d'habitatge	1,3%	9,8%

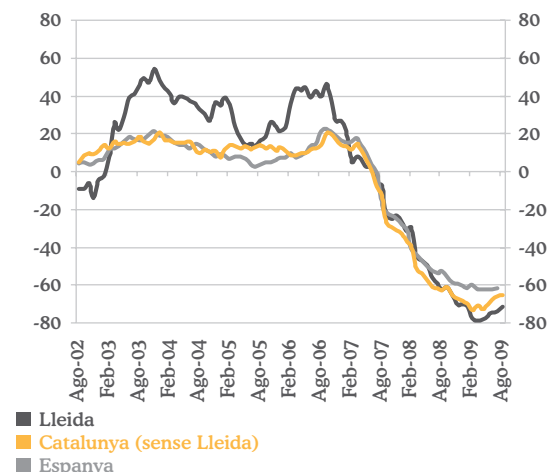
Font: Ministeri de Foment, Datacomex, INE i SEE BBVA

Gràfic 5.4. Lleida, transaccions d'habitatge
(Taxa de variació interanual, %)

Font: SEE BBVA amb dades del Ministeri d'Habitatge

Gràfic 5.5. Lleida, visats d'obra nova
(Suma mòbil 12 mesos, variació interanual, %)

Font: Ministeri d'Habitatge i SEE BBVA

magnitud, segueixen les activitats industrials (14%), la construcció (12%), l'agricultura (9%) i, finalment la producció d'energia (0,8%), que en el cas de Lleida és bàsicament hidràulica. En comparació amb l'estructura productiva del conjunt de Catalunya, la província de Lleida està relativament més especialitzada en activitats agràries, constructives i de serveis de no mercat.

Pel costat de l'agricultura, cal destacar que, segons dades de l'últim Cens Agrari de Catalunya (1999), el 30% de les explotacions agrícoles catalanes, i el 40% de la superfície llaurada, es troben a la província de Lleida. En el cas del regadiu, la província concentra el 34% de les explotacions i el 59% de la superfície conreada. En la ramaderia, la concentració és encara més gran, i l'economia lleidatana concentra el 48% dels caps de bestiar porcí de Catalunya. A continuació, per importància relativa, segueixen els caps de bestiar avícola (45%), oví (41%), boví (40%) i, finalment, caprí (27%). Amb tot, convé remarcar que l'elevada productivitat de les explotacions lleidatanes, sobretot en cultius de regadiu i de ramaderia intensiva permet que aquesta producció es gestioni amb només un 32% de la mà d'obra ocupada al sector a Catalunya.

Malgrat les marcades diferències inicials, l'estructura productiva lleidatana ha experimentat en els anys més recents un procés d'acostament cap a l'estructura mitjana de l'economia catalana. Així, entre el 1996 i el 2006 els diferencials en la participació sectorial en el VAB s'han reduït en més de sis punts percentuals en el sector industrial i energètic, gairebé quatre en l'agricultura i al voltant de tres punts en la construcció.

Major exposició relativa a les activitats de construcció residencial, i ajustament més pronunciat que a l'economia catalana

Encara que el pes de la construcció s'ha reduït, la seva importància a Lleida continua sent superior que a la resta de Catalunya. Això és conseqüència, principalment, de la importància de les activitats d'edificació d'habitatge. Així, el pes dels visats d'habitatge sobre el total català i nacional ha estat superior a la importància econòmica de la província (9,8% i 1,3%, respectivament). El que implica que, en termes relatius, Lleida es troba potencialment més exposada al cicle immobiliari que d'altres províncies, tant per l'increment de la taxa d'adquisició de segona residència durant el boom immobiliari, com per l'acceleració relativa del creixement de la població des de principis del 2004. El nombre d'habitatges adquirits des del 2006 per no residents a la província, per exemple, representa el 23,4% de les transaccions immobiliàries lleidatanes, en oposició al 15,0% i del 13,1% de mitjana a Espanya i a Catalunya.

En coherència amb la major exposició relativa al cicle immobiliari, el procés d'ajustament de la província està sent una mica més pronunciat que el registrat a Catalunya durant els darrers dos anys. Pel costat de la demanda, les compravendes d'habitatge, tant nou com usat, s'han contret des de mitjans del 2008 a taxes interanuals més elevades que les registrades a Catalunya i a Espanya. Així, la retallada observada a Lleida fins el segon trimestre de 2009 és del 32,8% en taxa interanual, davant el -16,5% de Catalunya i el -28,1% d'Espanya. Des de la perspectiva de l'oferta, el gràfic adjunt mostra que el mercat immobiliari, tant a nivell regional com nacional, va començar a donar signes clars de debilitat a mitjans del 2007, un any més tard que la demanda. En el cas de la província de Lleida, no obstant, s'observa ja una intensa desacceleració des del tercer trimestre del 2006. Fins l'agost del 2009, els visats d'obra nova iniciada en la província van caure en suma mòbil anualitzada un 71,6%, per sobre de la caiguda registrada a la resta de Catalunya (-65,4%) i del terme mitjà nacional (-61,4%).

En relació als preus de l'habitatge, la desacceleració a la província de Lleida segueix en general un comportament similar al registrat a Catalunya i a Espanya. Des de finals del 2008, no obstant, els preus de l'habitatge en la província han vingut caient a taxes lleugerament més moderades que les observades a Catalunya i a Espanya, tot i que amb un perfil més negatiu, que apunta a una evolució en el mitjà termini novament en línia amb la del conjunt de Catalunya. En aquest sentit, les últimes dades disponibles, les relatives al tercer trimestre de l'any, mostren a Lleida una reducció del 8,8% en taxa interanual, davant del -8,5% registrat a Catalunya i el -8,0% a Espanya. Encara que, com s'ha esmentat anteriorment, la contracció en el volum de transaccions immobiliàries és major a Lleida.

Finalment, i quant a la licitació pública, l'economia lleidatana representa, respectivament, el 6,3% i l'1,0% del total de Catalunya i Espanya. A diferència del que succeeix amb els visats d'habitatge, aquests darrers percentatges estan relativament en línia amb la importància econòmica de la província.

Evolució desfavorable del turisme

La localització geogràfica de Lleida, amb una àmplia extensió al Pirineu català, fa d'aquesta província un enclavament de primer ordre per al turisme rural i d'hivern. D'acord amb la importància tant del nombre de viatgers com de les pernoctacions en establiments hotelers, el pes relatiu del sector turístic a la província de Lleida es correspon, en general, amb la importància econòmica de la província. En terme mitjà, durant el període 2003-2008, Lleida registrà, respectivament, el 6,2% i el 0,8% del total de les pernoctacions hoteleres de Catalunya i Espanya. El pes relatiu d'aquest sector durant la temporada d'hivern és, però, molt més elevat que el pes econòmic de la província. Així Lleida registrà l'11,9% i l'1,4% de les pernoctacions hoteleres de Catalunya i Espanya entre els mesos de desembre i març del mateix període de referència. A més, l'exposició relativa de l'economia lleidatana a l'evolució del cycle turístic té un component estacional diferencial respecte al cas de les economies catalana i espanyola (veure el gràfic adjunt), essent particularment dependent tant de les condicions climàtiques durant l'hivern com de l'afluència del turisme d'origen nacional, que entre el 2003 i el 2008 suposà, en terme mitjà, el 86,8% de les pernoctacions totals de la província, davant el 36,5% de la resta de Catalunya i el 43,5% d'Espanya.

Quadre 5.2. Lleida, Catalunya i Espanya, mercat laboral

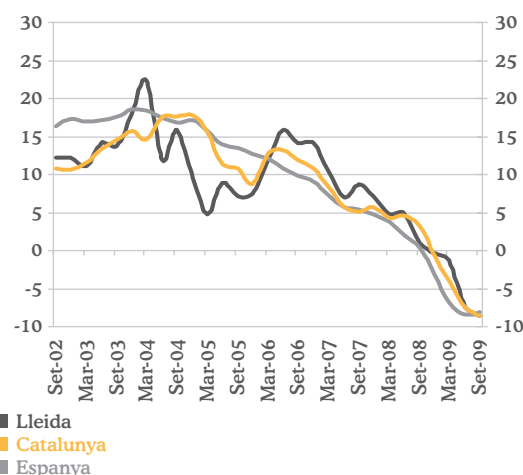
Espanya			
	Taxa d'Activitat	Taxa d'Ocupació	Taxa d'Atur
1978	51,2%	47,6%	6,9%
1988	50,8%	41,0%	19,2%
1998	52,0%	42,3%	18,6%
2008	59,8%	53,0%	17,7%
Catalunya			
	Taxa d'Activitat	Taxa d'Ocupació	Taxa d'Atur
1978	53,1%	49,9%	6,1%
1988	53,8%	43,8%	18,6%
1998	56,1%	48,0%	14,4%
2008	63,2%	57,5%	16,0%
Lleida			
	Taxa d'Activitat	Taxa d'Ocupació	Taxa d'Atur
1978	52,7%	51,6%	2,2%
1988	49,7%	47,2%	5,1%
1998	52,6%	48,3%	8,1%
2008	60,9%	57,0%	10,9%

Font: EPA, INE i SEE BBVA

Gràfic 5.6.

Lleida, evolució del preu de l'habitatge

(Taxa de variació interanual, %)

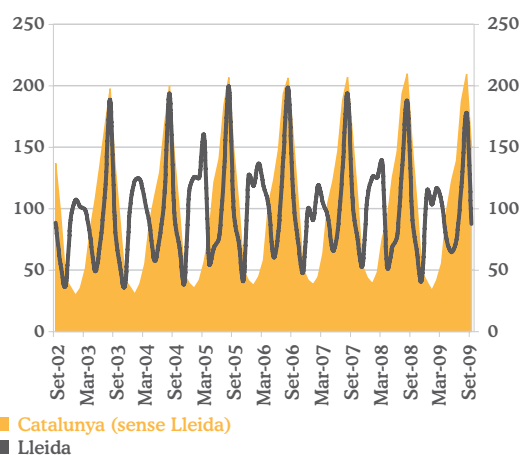

Font: Ministeri d'Habitatge i SEE BBVA

Gràfic 5.7.

Lleida, pernoctacions hoteleres

(Suma mòbil 4 mesos, variació interanual, %)

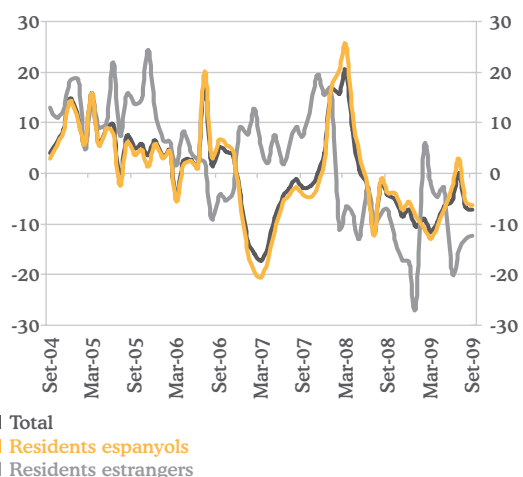

Font: INE i SEE BBVA

Gràfic 5.8.

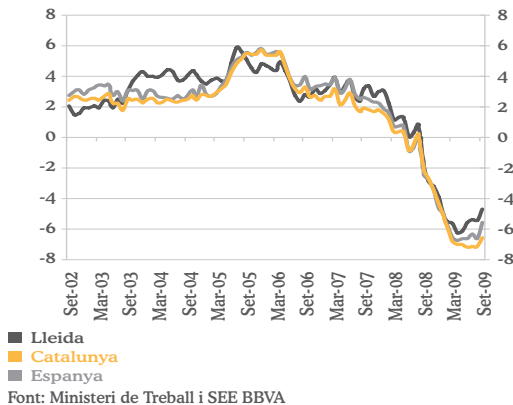
Lleida, pernoctacions hoteleres

(Suma mòbil 4 mesos, variació interanual, %)

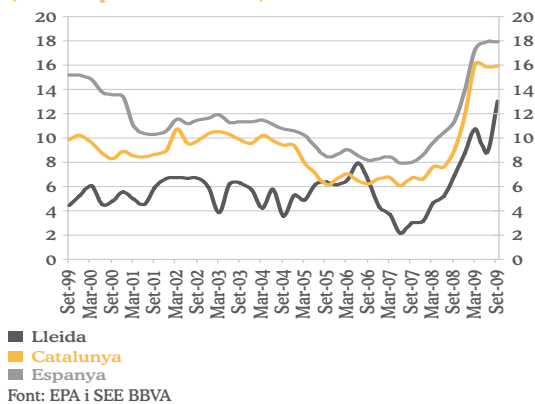

Font: INE i SEE BBVA

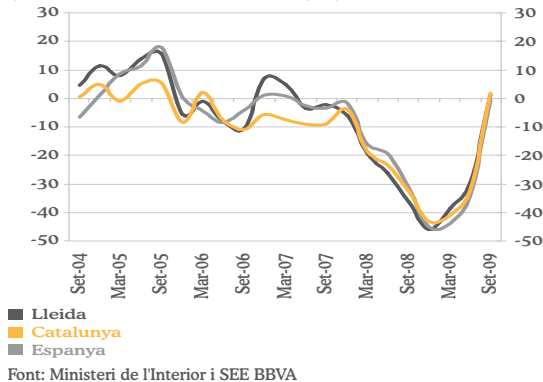
Gràfic 5.9.
Lleida, afiliacions a la seguretat social
(Taxa de variació interanual, %)

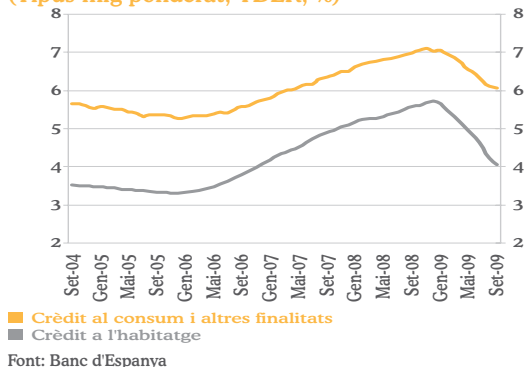
Gràfic 5.10.
Lleida, taxa d'atur
(% de la població activa)

Gràfic 5.11.
Lleida, matriculacions de turismes
(Taxa de variació interanual, %)

Gràfic 5.12.
Tipus de interès aplicats per les IFM als residents de la UEM
(Tipus mig ponderat, TDER, %)

Des de gener del 2008 s'observa clarament una desacceleració en el nombre de pernотacions en hotels, que s'intensifica a partir de juliol del 2008, quan es registren ja taxes de creixement negatives. Tot i que a partir del primer trimestre del 2009 es venia observant una desacceleració en el ritme de contracció de les pernотacions hoteleres, continuen existint símptomes clars de debilitament del sector turístic. Així, el nombre de pernотacions hoteleres en la província es reduí un 7,1%, en taxa interanual, davant la caiguda del -2,5% registrada a la resta de Catalunya i del -5,3% a Espanya.

Mercat de treball, ajustament en línia amb el de l'economia catalana

Des d'una perspectiva de llarg termini, Lleida ha mantingut taxes d'activitat en línia amb la mitjana d'Espanya, fet que suposa tenir un diferencial negatiu respecte de la resta de Catalunya. D'altra banda, en la major part dels darrers trenta anys el diferencial de la seva taxa d'ocupació respecte a la de Catalunya i Espanya ha estat positiu. Això últim implica que la taxa d'atur de Lleida s'ha mantingut la major part de les tres últimes dècades per sota de les mitjanes nacional i catalana (veure la taula adjunta). Aquests resultats són conseqüència, al menys en part, de les diferències en l'especialització productiva de Lleida respecte a Catalunya, que incentiven moviments de la població activa cap als centres d'activitat industrial més dinàmics de la regió. Així, la població activa de la província ha crescut durant les últimes tres dècades a un ritme mig anual de l'1,0%, inferior a l'1,3% de mitjana a Catalunya i a Espanya. L'especialització productiva de Lleida també es reflecteix en el comportament una mica més estacional de la seva taxa d'atur que en la resta d'Espanya.

En línia amb el deteriorament de l'entorn econòmic tant a nivell internacional com nacional, la taxa d'atur de la província de Lleida s'ha incrementat de forma significativa durant els darrers dos anys. La destrucció d'ocupació ha estat similar a l'observada en les economies catalana i espanyola, situant la taxa d'atur al voltant del 13,1% de la població activa en el tercer trimestre de 2009, al voltant de tres punts per sota del terme mitjà català (16,0%), i a gairebé cinc punts de distància de la mitjana espanyola (17,9%). L'adversa evolució conjuntural també s'ha reflectit en la creació d'ocupació. El nombre d'afiliacions a la Seguretat Social ha vingut registrant creixements negatius des de mitjans del 2008, observant-se, en aquest sentit, caigudes a Lleida molt en línia amb les registrades fins a principis del 2009 a la resta de Catalunya i al conjunt d'Espanya. Des de febrer del 2009, no obstant, l'economia lleidatana ha vingut experimentant una contracció menys intensa en el nombre d'afiliacions a la Seguretat Social. En aquest sentit, les últimes dades disponibles, relatives a setembre, mostren aquí una reducció del 4,7% en taxa interanual, respecte del -6,6% català i el -5,5% espanyol.

Amb tot, el comportament actual del mercat laboral a Lleida resulta coherent amb el desenvolupament de la seva activitat econòmica, caracteritzada per una especialització productiva esbiaixada cap a les activitats agrícoles, i de forma decreixent cap a la construcció residencial. Com s'explica en els següents apartats, les exportacions lleidatanes, amb un pes important de la branca d'alimentació, s'han comportat durant el 2009 relativament millor que les exportacions catalanes i espanyoles. Això ha facilitat que l'afiliació provincial a la Seguretat Social no s'hagi contret al mateix ritme que la catalana i espanyola. D'altra banda, l'ajustament més pronunciat de les activitats d'edificació i compravenda d'habitatge permet suposar que la major part de l'ajustament de l'ocupació en construcció de la província s'ha produït ja, limitant, en part, la destrucció d'ocupació total a curt i mig

termini. En particular, la reducció avançada i més profunda fins ara del número de visats d'obra i d'iniciacions d'habitatge, implica que el número d'habitatges en construcció s'ha hagut de reduir també en major mesura, avançant, per tant, l'ajustament de l'ocupació.

Caiguda en els indicadors d'activitat i despesa

L'adversa situació conjuntural per la qual travessen les economies espanyola, catalana i lleidatana es reflecteix en la desfavorable evolució dels indicadors d'activitat i despesa. Des de mitjans del 2007 aquests indicadors registren una forta desacceleració, posant en evidència l'ajornament de les decisions de consum i inversió per part dels agents privats (llars i empreses). Segons les xifres de la Direcció General de Trànsit (DGT), les matriculacions de turismes de la província de Lleida van caure en el quart trimestre del 2008 un 45,9% en termes interanuals, per sobre dels nivells registrats a Catalunya (-43,2%) i a Espanya (45,0%). Des d'aleshores el ritme de contracció de les matriculacions ha mostrat en les tres àrees una evolució menys negativa com a conseqüència dels estímuls del Plan 2000E sobre les vendes d'automòbils i la baixada dels tipus d'interès sobre el crèdit al consum en el conjunt de l'àrea euro. Així, les matriculacions de turismes de la província van créixer durant el tercer trimestre de 2009 un 1,3% en taxa interanual, davant de l'1,9% de Catalunya i del -0,7% del conjunt d'Espanya.

Evolució de les exportacions menys adversa que en el conjunt de Catalunya

El pes de les exportacions lleidatanes respecte a Catalunya i a Espanya s'ha incrementat de forma molt reduïda durant l'última dècada. En el 2008, les exportacions de la província representaren respectivament el 2,6% i el 0,7% de les exportacions espanyoles i catalanes, essent aquestes participacions molt inferiors a la importància econòmica de la província. En la conjuntura actual, no obstant, el comportament del sector exportador de l'economia de Lleida ha estat lleugerament millor que el de les economies catalana i espanyola. En particular, i tot i que amb un marcat perfil de desacceleració, les exportacions lleidatanes es van contreure en el primer semestre del 2009 un -11,1% en termes interanuals, percentatge inferior al -22,7% català i del -20,8% espanyol.

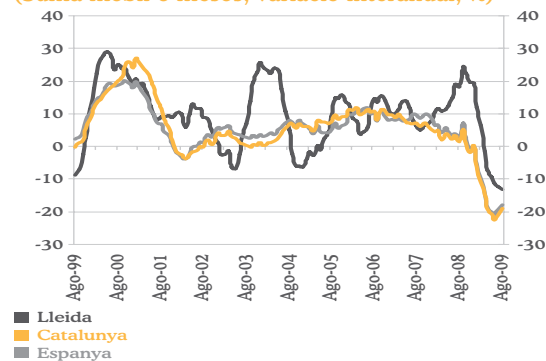
En general, l'evolució del sector exportador de l'economia provincial, tant a curt termini com a llarg termini, és consistent amb les diferències en l'estructura productiva de l'economia lleidatana respecte a Catalunya i Espanya. El relatiu millor comportament de les exportacions de la província en la conjuntura actual, així com el seu reduït pes en les exportacions catalanes i espanyoles a llarg termini, són conseqüència de l'elevat pes de la branca d'alimentació en l'estructura exportadora de Lleida (al voltant del 65,0%), notòriament per sobre del terme mig català i nacional (9,9% i 16,6%, respectivament), i en línia amb la importància relativa de les activitats agroalimentàries en l'estructura productiva de la província. Això s'explica pel menor impacte que, en general, tenen les fluctuacions del cicle econòmic sobre el consum dels béns produïts per aquest sector.

Finalment, tenint en compte que França, Alemanya, Itàlia, Portugal i Regne Unit són la destinació d'aproximadament el 60% de les exportacions de Lleida, i que es preveu que l'evolució menys adversa es mantingui durant el proper any, és d'esperar que el sector exportador de la província, amb taxes de creixement lleugerament per sobre de les actualment observades, pugui ser un element de suport per a l'economia lleidatana durant el 2010.

Gràfic 5.13.

Lleida, exportacions

(Suma mòbil 6 mesos, variació interanual, %)

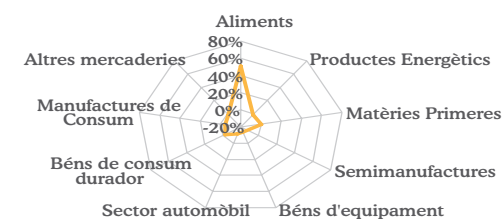

Font: Datacomex i SEE BBVA

Gràfic 5.14.

Lleida, estructura exportadora, 2008

(Diferencial respecte al terme mitjà català)

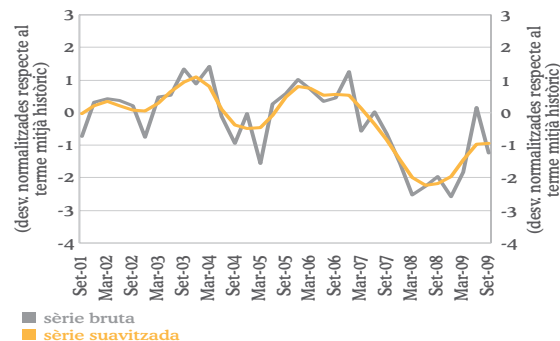

Font: Datacomex i SEE BBVA

Gràfic 5.15.

Lleida, índex d'activitat econòmica

(desviacions normalitzades respecte al terme mitjà històric)

Font: Enquesta d'Activitat Econòmica SEE BBVA

Quadre 5.3. Lleida, PIB dels principals mercats d'exportació

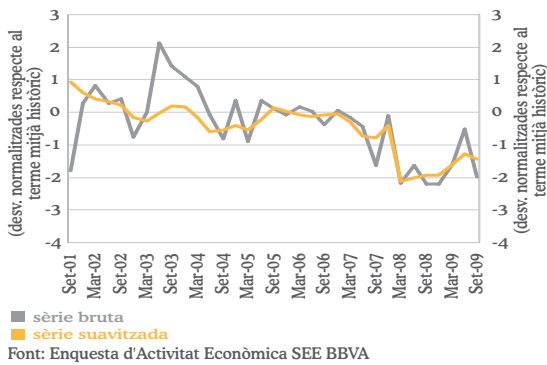
(Variació interanual real)

	2009	2010
Previsions BBVA (Novembre 2009)		
França	-2,1%	0,6%
Alemanya	-4,9%	0,4%
Itàlia	-4,7%	0,2%
Portugal	-	-
Regne Unit	-4,8%	0,3%
Previsions FMI (Octubre 2009)		
França	0,6%	0,9%
Alemanya	0,4%	0,3%
Itàlia	0,2%	0,2%
Portugal	-	0,4%
Regne Unit	0,3%	0,9%

Font: FMI i SEE BBVA

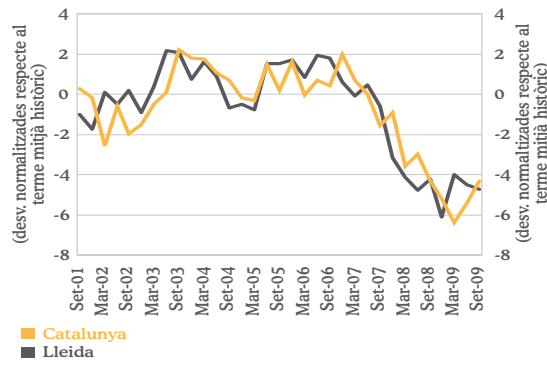
Gràfic 5.16.

Lleida, índex d'expectatives empresarials
(desviacions normalitzades respecte al terme mitjà històric)

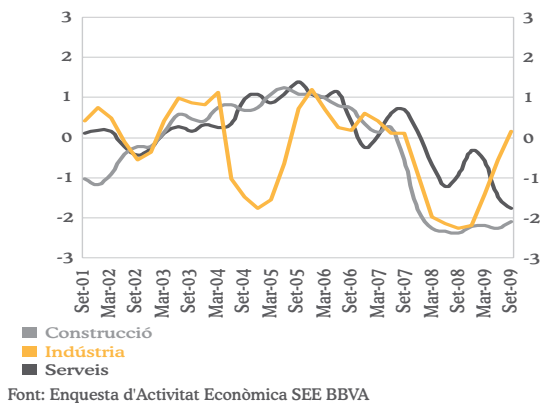
Gràfic 5.17.

Indicador BBVA de l'economia catalana
(desviacions normalitzades respecte al terme mitjà històric)

Gràfic 5.18.

Lleida, índex de sentiment econòmic per sectors productius
(tendència)

Situació i perspectives: L'Enquesta d'Activitat Econòmica BBVA de Lleida

L'Enquesta d'Activitat Econòmica BBVA² de l'economia catalana permet realitzar una desagregació territorial per províncies de les respostes recollides en la mateixa. La informació d'aquestes enquestes trimestrals permet obtenir una visió molt aproximada de la situació econòmica, tant de Catalunya en el seu conjunt com d'alguna de les seves províncies per separat, podent-se utilitzar, per tant, com a termòmetre del clima econòmic de la regió i permetent, al mateix temps, aproximar la senda de creixement del PIB català.

En el cas de la província de Lleida, tant la sèrie de respostes a la pregunta sobre activitat econòmica en el trimestre en curs com la d'expectatives empresarials per al trimestre següent, mostren un clara contracció de l'economia lleidatana respecte al terme mig històric, reflectint, en particular, l'intens procés d'ajustament en la província. Les últimes dades de l'enquesta, no obstant, apunten a un deteriorament menys pronunciat de l'economia en els mesos més recents, així com a unes expectatives empresarials relativament més favorables per als pròxims mesos, que, en conjunt, semblen evidenciar una millora de la conjuntura econòmica. D'altra banda, si es compara l'evolució de l'Indicador BBVA de Lleida amb el corresponent al conjunt de Catalunya, s'observa un ajustament d'una magnitud relativament similar en les dues economies, encara que lleugerament més primerenc a la província de Lleida.

Amb tot, els resultats de l'enquesta semblen consistents amb la major exposició de la província a la construcció residencial i, en particular, amb l'ajustament més intens del mercat immobiliari. Així, la informació que ens subministra l'enquesta quant als diferents sectors d'activitat coincideix amb els indicadors de conjuntura disponibles per a la província: una contracció més pronunciada en l'activitat de la construcció, després de la qual s'estabilitza la tendència en nivells molt inferiors respecte al terme mig històric; un descens menys pronunciat, tot i que amb una tendència encara baixa, en els serveis (fonamentalment el turisme); i, finalment, un comportament relativament menys negatiu de la indústria en els períodes més recents, que en el cas de l'economia lleidatana es correspon en bona part amb l'evolució de la indústria agroalimentària.

² Veure annex metodològic publicat a Situació Catalunya, Gener 2009.

Interessats dirigir-se a:

Servicios Generales Difusión BBVA Gran Vía 1 planta 2 48001 Bilbao T 34 944 876 231 F 34 944 876 417 www.bbva.es

Servei d'Estudis Econòmics:

Economista en Cap:
José Luis Escrivá

Economistes en Cap de les Unitats:

Espanya i Europa: Rafael Doménech - r.domenech@grupobbva.com
Espanya: Miguel Cardoso - miguel.cardoso@grupobbva.com
Europa: Miguel Jiménez - mjimenezg@grupobbva.com

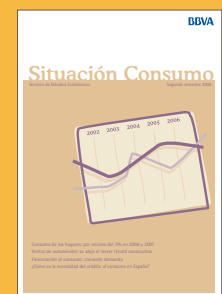
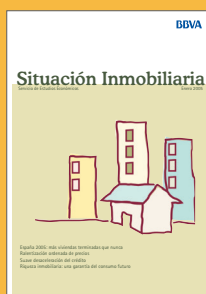
Estats Units i Mèxic: Jorge Sicilia - j.sicilia@bbva.bancomer.com
Estats Units: Nathaniel Karp - nathaniel.karp@compassbank.com
Mèxic: Adolfo Albo - a.albo@bbva.bancomer.com
Anàlisi Macro Mèxic: Julián Cubero - juan.cubero@bbva.bancomer.com

Escenaris Econòmics i Financers: Mayte Ledo - teresa.ledo@grupobbva.com
Anàlisi Sectorial: Ana Rubio - arubiog@grupobbva.com
Escenaris Financers: Daniel Navia - daniel.navia@grupobbva.com
Anàlisis Quantitatius: Giovanni di Placido - giovanni.diplacido@grupobbva.com
Tendències Globals: David Tuesta - david.tuesta@grupobbva.com

Economies Emergents: Alicia García-Herrero - alicia.garcia-herrero@bbva.com.hk
Anàlisi Transversal: Sonsoles Castillo - s.castillo@grupobbva.com
Sudamèrica: Joaquín Vial - jvial@bbva.cl
Argentina: Gloria Sorensen - gsorensen@bancofrances.com.ar
Xile: Alejandro Puente - apuente@bbva.cl
Colòmbia: Juana Téllez - juana.tellez@bbva.com.co
Perú: Hugo Perea - hperea@grupobbva.com.pe
Veneçuela: Oswaldo López - oswaldo_lopez@provincial.com

Àsia:
Xina:
Resta d'Àsia: Ya Lan Liu - yalan@bbva.com.hk

altres publicacions

Aquest és un document preparat pel Servei d'Estudis Econòmics del Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, S.A. (BBVA) pel seu propi compte, i es subministra només amb una finalitat informativa. Les opinions, estimacions, prediccions i recomanacions que s'expressen en aquest document es refereixen a la data que apareix en el mateix, pel que poden experimentar canvis com a conseqüència de la fluctuació dels mercats.

Les opinions, estimacions, prediccions i recomanacions contingudes en aquest document es basen en informacions que s'han obtingut de fonts considerades fiables, però cap garantia, expressa o implícita, es concedeix per BBVA sobre la seva exactitud, integritat o correcció.

El present document no constitueix una oferta, invitació o incitació per a la subscripció o compra de valors.